Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
…АДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

…21 оной …эз гарана | № 88 (16611) | 1984 оной апрелиин 15, воскресени | Сэн 3 мүнгэн.

Советскэ Союзай ажалшад! Үйлэдбэриин ашаг үрые болон продукциин шанарые дээшэлүүлхын түлөө социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлэгты! 1984 оной түсэб болон бүхыдөө табан жэлэй даабаринуудые дүүргэе, үлүүлэн дүүргэе!

(КПСС-эй ЦК-гай Уряануудhаа).

ПСС-эй ЦК-гай 1984 оной МАЙН 1-нэй УРЯАНУУД

…ализмда эсэргүү, эб найрамдалай, демокра…циализмын түлөө тэмсэлдэ Ажалшадай улас…hаналаа нэгэдэлгын үдэр — Майн 1 мандаха

…оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!
…за, социалис интернационализм мандаха бол…

…ээ мүнхэ революционно интернациональна …марксизм-ленинизм мандаха болтогой!

…нис болон хүдэлмэришэнэй партинуудта аха …мэндэ!

…эйн коммунистнуудай нэгэдэл ба жагсаал бэ…

…н социализмын, уласхоорондын пролетариа…зональна сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй холбоон

…лис оронуудай арадуудта аха дүүгэй амар

…хани барисаата оронуудай нэгэдэл, харилсаа …он нягта жагсаал, дэлхэй дээрэ социализмын …дые, эб найрамдалые бэхижүүлхэ ба хам…рдэнэй хэлбэришэгүйгөөр шинидэнхэй байлга …тогой!

…льна дарлалта мүлжэлгэhөө сүлөөрhэн, со…элтын зам шэлэhэн арадуудта аха дүүгэй …

…льна бээ дааhан байдалаа, социальна хүг…элтээ бэхижүүлхын түлөө эрэлхэг зоригтой…з байгаа арадуудта аха дүүгэй амар мэндэ!

…лис оронуудай хүдэлмэришэн ангида аха …мэндэ!

…сүлөөгэй, демократиин ба социализмын түлөө …з шоронгуудта тамалагдан зобоогдожо бай…дтэ аха дүүгэй амар мэндэ!

…змын ба хархис хүсэнүүдэй hабарта ороод, …зобоогдожо байгшадта эрхэ сүлөө!

…эйн арадууд! Империалис эзэрхэг түримхэй …ы ябуулгануудта эсэргүүгээр, Ази, Африка …ин Америкэдэ түгшүүрилтэ ба зүришэлдөө …байдалай гуламтануудые усадхахын түлөө …р тэмсэгты!

…иализмда, колониализмда ба расизмда эсэр…итическэ ба экономическа бээ дааhан бай…үүлхын түлөө тэмсэдэг Африкын арадуудта …амар мэндэ!

…кын ба Намибиин арадуудта эрхэ сүлөө!
…риализм ба хархис хүсэнүүдтэ эсэргүүтээр …оронуудай демократическа хүгжэлтын түлөө …тиин Америкын арадуудта халуун амаршалга!

…арадууд! Никарагуада эсэргүү США-гай эзэр…эй ябуулгануудые болюулха ба Гренадаhаа …эргүүдые гаргаха эрилтэ табигты!

… оронуудай арадууд! Израилиин эзэрхэг ту…лтада, империализмын зонхилолгодо эсэргүү …эргэнүүдээ нэгэдүүлэн жагсаагты!
…б хани барисаан бэхижэг лэ!

…эйн арадууд! Тэдэнэй эзэмдэhэн бүхы араб …а Израилиин сэрэгүүдые гаргалгые, Ливан …б бусад оронуудай хэрэгүүдтэ империалис …ата болюулхые туйлагты!
…ын араб арадай үнэн зүб тэмсэлтэй hаналаа …бэхижүүлэгты!

…түн зүгтэ—бата бэхи, үнэн сэхэ эб найрам…

…ын оронуудай арадууд! Баруун Европоhоо …церна шэнэ ракетэнүүдые гаргахын түлөө …агадхагты!

…—эб найрамдал, аюулгүй байдал, харилсаа

…ын оронуудай арадууд! Империализмда, шэнэ түхэлэй колониализмда, эзэрхэг зонхилолгодо эсэргүүгээр, эб найрамдалай ба аюулгүй байдалай түлөө тэмсэгты!

Ази эб найрамдалай, этигэл найдалай ба харилсаа холбооной түби болог лэ!

18. Бүхы түби дэлхэйн хүнүүд! Империализмын эзэрхэг түримхэй хүсэнүүдтэ эсэргүүгээр, ядерна дайнай аюулые усадхахын түлөө тэмсэлээ улам үргэнөөр дэлгэрүүлэгты! Ядерна, химическэ болон хүнүүдые олоор хюдаха бусад түхэлэй буу зэбсэгүүдые хорихо эрилтэ табигты!

Буу зэбсэг үрдилдэн гаргалгые болюулая, түгшүүрилтэ байдал hуларуулга болон эб найрамдал аршалан хамгаалая!

19. Советскэ Союзай эб найрамдалта ленинскэ гадаадын политика мандаха болтогой!

Эб найрамдалта совет программые бодото дээрэнь бэелүүлэел!

20. Коммунизм байгуулагша, эб найрамдалай түлөө эрид шанга, удаа дараалан тэмсэлшэ—агууехэ совет арадта алдар соло!

21. Коммунистнууд! Партиин XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэлэй манлайда ябагты!

Хүгжэлтэ түгэс социализмын общественые бүхы талаhаань нарижуулан hайжаруулга—парти болон арадай стратегическэ зорилго мүн!

22. Советскэ Союзай ажалшад! Үйлэдбэриин ашаг үрые болон продукциин шанарые дээшэлүүлхын түлөө социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлэгты! 1984 оной түсэб болон бүхыдөө табан жэлэй даабаринуудые дүүргэе, үлүүлэн дүүргэе!

23. Советскэ Союзай ажалшад! Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулха талаар түсэбөө үлүүлэн дүүргэхын түлөө үсэд нэтэрүүгээр тэмсэгты!

24. Советскэ Союзай ажалшад! Эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтэ хурдадхагты! Эрдэм, техникэ болон түрүү дүн дүршэлэй туйлалтануудые үйлэдбэридэ үсэд нэтэрүүгээр нэбтэрүүлэгты!

Арадай ажахыда—эршэ түгэс хүгжэлтэ!

25. Советскэ Союзай ажалшад! Машина болон түхеэрэлгэнүүдые хэрэглэлгые hайжаруулга туйлагты!

Шэнэ хүсэнүүдые түргэнөөр ашаглахын түлөө тэмсэгты!

26. Советскэ Союзай эрхэтэд! Алмалта ба арьбалалтын түлөө бүгэдэ арадай хүдэлөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадагты! Материальна, элшэ хүсэнэй, ажалай болон мүнгэн hангай нөөсэнүүдые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэгты!

27. Советскэ Союзай ажалшад! Экономическа, социальна-хүмүүжүүлгын зорилгонуудые шиидхэхын, социалис демократи саашадань хүгжөөхын тула ажалша коллективүүдэй эрхэнүүдые гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэгты!

28. Советскэ Союзай ажалшад! Үйлэдбэриин эмхидхэл нарижуулан hайжаруулгада эдэбхитэйгээр хабаадагты!

Хэлсээтэ уялгануудые заатагүй дүүргэлгэ туйлагты!

29. Советскэ Союзай ажалшад! Ажалай эмхи гурим ба журам али болохоор дээшэлүүлэгты!

Габшагай, патриотическа ажалаараа манай Эхэ ороной экономическа ба бээ хамгаалха хүсэ шадалые бэхижүүлэе!

30. Түлишын-элшэ хүсэнэй комплексын хүдэлмэрилэгшэд! Нефть, газ, нүүрhэ абалга, электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэ ехэ болгогты!

31. Совет металлургнууд! Металлаар оронойнгоо эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые найдамтайгаар хангагты!

Металлай продукциин шанарые дээшэлүүлэгты! Тэрэниие гаргаша багатайгаар үйлэдбэрилгэ үргэдхэгты!

32. Машина бүтээгшэд! Үндэр бүтээсэтэй, гаргаша багатай ба найдамтайгаар хүдэлхэ машинануудые, приборнуудые, оньhожоруулгын ба автоматизацилгын хэрэгсэлнүүдые зохёон байгуулагты!

Арадай ажахын бүхы hалбаринуудые оньhон техникээр зэбсэгжүүлгые түргэдхэгты!

33. Химическэ промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд! Химическэ продукциинуудаар, материалнуудаар арадай ажахын болон хүн зоной хэрэглэмжэнүүдые хангагты!

34. Промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд! Хүн зоной хэрэглэмжын эрхим шанартай эд бараа үйлэдбэрилгые ехэ болгогты! Совет хүнүүдэй улам ургажа байгаа эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые гүйсэд дүүрэнээр хараадаа абагты, ассортиментыень шэнэлэлгэ түргэдхэгты!

Арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэ—арадай ажахын бүхы hалбаринуудай хэрэг!

35. Транспортын болон хэлхээ холбооной хүдэлмэрилэгшэд! Арадай ажахын ашаае таhалгаряагүйгөөр зөөлгэ туйлагты, хүн зониие эрхим hайнаар хангагты!

36. Барилгашад болон хабсаргагшад! Капитальна hомололгонуудай ашаг үрые дээшэлүүлэгты!

Гаргаша багатайгаар, эрхим шанартайгаар, мүнөөнэй техническэ үндэhэ hуури дээрэ барилга хэгты! Ашаглалгада ороxо объектнүүдые болзор соонь тушаагты!

37. Агропромышленна комплексын хүдэлмэрилэгшэд! Эдеэ хоолой зүйлнүүдээр ба хүдөө ажахын түүхэй эдүүдээр оронoo найдамтайгаар хангалга, тарялан болон фермэнүүдэй продукциинуудые гүйсэд бүрин бүтэн байлгалга туйлагты!

Эдеэ хоолой программые бэелүүлхын түлөө тэмсэгты!

38. Колхозникууд, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд! Газар тарялан элдүүрилгын эрдэм ухаанда үндэhэлэн гуримые эдэбхитэйгээр нэбтэрүүлэгты! Ороohо таряа, техническэ ба хүдөө ажахын бусад ургамалнуудые үйлэдбэрилгэеэ дээшэлүүлэгты!

Хабарай тарилгын хүдэлмэринүүдтэ—тодо hонор эмхидхэл ба эрхим шанар!

39. Хүдөө ажахын ажалшад! Мал ажалай ашаг шэмые али бүхы талаарнь дээшэлүүлэгты, тэрэнэй тэжээлэй баазые бэхижүүлэгты!

Мяха, hү, үндэгэ, ноохо ехээр үйлэдбэрилэгты!

40. Худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой, ажаhуудалай ба коммунальна хангалгын хүдэлмэрилэгшэд! Ажалайнгаа шанар, культура дээшэлүүлэгты, хүн зоной улам ургажа байгаа эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые гүйсэд дүүрэнээр хангагты!

41. Ухаалан зохёогшод болон уралан нарижуулагшад! Техническэ хүгжэлтэ дэбжэлтын, манай Эхэ ороной экономикые саашадань бэхижүүлхын түлөө тэмсэлшэдэй түрүү зэргэдэ ябагты!

42. Совет эрдэмтэд! Шэнжэлгын хүдэлмэриин ашаг үрые дээшэлүүлэгты! Эрдэм наукын туйлалтануудые ажал хэрэгтэ нэбтэрүүлгэдэ эдэбхитэйгээр туhалагты!

43. Үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэд! Партиин суртал hургаалнуудые олониитын дунда батаар, үргэнөөр нэбтэрүүлэгты, хүгжэлтэ түгэс социализмын общественн туйлалтануудые гүнзэгыгөөр, тодо хурсаар харуулагты! Империалис hүйдхэлтэ номнолые эдэбхитэйгээр элиршэлэгты!

Үзэл сурталай хүдэлмэри — бүхы партиин, коммунист бүхэнэй хэрэг мүн!

44. Литература болон искусствын ажал ябуулагшад, соёлой хүдэлмэрилэгшэд! Коммунис үзэл сурталай, партийна ба арадай улха шэнжын тугые дээрэ үргэжэ ябагты!

Манай агууехэ Эхэ ороной нэрэдэ хүрэмэ зохёолнуудые бүтээгты!

45. Арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд! Ургажа ябаа залуу үетэниие hургалгые, коммунис ёhоор хүмүүжүүлгые али бүхы талаарнь hайжаруулагты! Ниитын ашатай туhатай ажалда дуратайгаар hурагшадые хүмүүжүүлэгты!

Юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй hургуулиие хубилган шэнэлэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадагты!

46. Элүүрые хамгаалгын хүдэлмэрилэгшэд! Хүн зониие медицинын талаар хангалгаяа hайжаруулагты! Эмнэлгын ба ариг сэбэрые сахилгын эмхи зургаануудай хүдэлмэриин культура дээшэлүүлэгты!

47. Физкультурын хүдэлөөндэ олониитые хабаадуулая! Физкультурнигууд болон спортсменүүд! Совет спортын алдар солые арьбадхагты!

48. Совет профсоюзууд! Ажалшадай ажалай эдэбхи ба зохёохы үүсхэлые али болохоор хүгжөөгты! Хүтэлбэрилгын hургуули, ажахы эрхилэлгын hургуули, коммунизмын hургуули—совет профсоюзууд мандаха болтогой!

49. Коммунис партиин дайшалхы туhалагша болон найдамтай халаан, коммунизм байгуулжа байгаа залуушуулай түрүү отряд — Ленинскэ комсомол мандаха болтогой!

50. Хүбүүд, басагад! Эрдэм мэдэсэ, соёл болбосорол, тусхай мэргэжэл үсэд нэтэрүүгээр шудалагты!

Манай Эхэ ороной дүлэтэ патриодууд, Ленинэй хэрэгэй түлөө, коммунизмын түлөө шэн зоригто тэмсэлшэд бологты!

51. Алдарта ветерануудууд, залуушуулые hурган хүмүүжүүлэгшэд! Үзэл сурталайнгаа түлөө бата этигэл найдалые, ажабайдалайнгаа баян дүн дүршэлые залуу үетэндэ дамжуулан үгэгты!

Коммунис партиин болон совет арадай революционно, дайшалхы ба ажалай ёhо заншалнууд дээрэ хүбүүд, басагадые хүмүүжүүлэгты!

52. Соведүүдэй ороной эхэнэрнүүд! Үйлэдбэриин ба ниитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадагты!

Эхэ-эхэнэртэ алдар соло!

Бүхы дэлхэйн үхибүүдтэ—амгалан тайбан байдал, зол жаргал!

53. Совет сэрэгшэд! Дайшалхы ба политическэ бэлэдхэлээ нарижуулан hайжаруулагты!

Совет арадай амгалан тайбан ажалые, социализмын түүхэтэ туйлалтануудые hэрнмжэтэй хёрхоор, найдамтайгаар сахин хамгаалагты!

СССР-эй шэн зоригто Зэбсэгтэ Хүсэнүүд мандаха болтогой!

54. Эсэгэ оронoo хамгаалгын Агууехэ дайнда совет арадай гаргаhан хэмжээлэшэгүй баатаршалга хэтын хэтэдэ мандаг лэ!

Манай Эхэ ороной нэрэ хүндын, эрхэ сүлөөгэй ба бээ дааhан байдалай түлөө тэмсэлдэ эрэлхэгээр унаhан баатарнуудта хэтэ мүнхын алдар соло!

55. Манай общественн хүсэ шадалай зориг бадаруулагша эшэ үндэhэн — Советскэ Союзай арадуудай эбдэршэгүй бата интернациональна нэгэдэл, аха дүүтэй хани барисаан мандаха болтогой!

56. Хүдэлмэришэн ангиин, колхозно тарялашадай ба арадай интеллигенциин эбдэршэгүй бата холбоон мандаха болтогой!

57. Засагай ёhотойл демократическа зургаанууд — арадай депутадуудай Соведүүд мандаха болтогой!

Соведүүдэй ороной эрхэтэд! Гүрэнэй ба ниитын хэрэгүүдые эрхилэлгэдэ хүтэлбэрилгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадагты!

58. Советскэ Союзай Коммунис парти мандаха болтогой!

Парти болон арадай хэлбэришэгүй бата нэгэдэл, агууехэ Ленинэй захяа заабаринуудта үнэн сэхэ байлга — манай бүхы илалтануудай эрхэ нүхэсэл мүн!

59. Манай агууехэ Эхэ орон — Совет Социалис Республикануудай Союз мандаха болтогой!

60. Ленинэй туг доро, Коммунис партиин ударидалга доро — коммунизм байгуулалгын шэнэ илалтанууд тээшэ, урагшаа!

Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитет.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ЗАСЕДАНИ

…рховно Соведэй …заседани КПСС-…неральна секре…Верховно Со…диумэй Түрүү…Черненкын тү…о апрелиин 13-…соо болобо.

…енко заседаниие …СССР-эй Верховно …үргэлжэ хүдэлдэг …рдэлдэ hунгагда…дашарамдуулан, …гэшүүдые ха…шалаад, парти ба …оведэй тэдэнэртэ …арюусалгада хүрэ…тула Президиу…нүүд хүсэ шада…зоригоо гамнаха…тэрэ этигэн най…ээ мэдүүлээ.

…ЦК-гай Политбю…үүнэй кандидат, …ерховно Соведэй …Түрүүлэгшын Нэ…гшо В. В. Кузне…дээрэ үгэ хэлэ…эй Верховно Со…диумэй Түрүүлэг…дээдын тушаал…зарнь К. У. Чер…резидиумэй гэшүү…үнэн зүрхэн…ба. hаналаа нэ…та жагсаалай ор…ехэ дэбжэлтэ…агдан абтаhан …ри парти болон …арадай хүсэл эр…зархэйлэн харуул…оммунис партиин …үүргэтэй таhар…отой, совет обще…рэнэй үндэр дээ…hаа үндэhэтэй. …гүрэнэй олон ян…ябуулгадаа шэнэ …туйлахыень …ов КПСС-эй ЦК-…льна секретарь …ерховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненкэдэ хүсэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1984 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар арадай депутадуудай Соведүүдэй зорилгонууд тухай, 1984 болон 1985 онуудта СССР-эй Верховно Соведтэ үнгэргэгдэхөөр хараалагдажа байhан гол хэмжээ ябуулгануудай түсэб тухай асуудалые СССР-эй Верховно Соведэй Президиум хаража үзөө. КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1984 он) Пленум, СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси хадаа ороной политическэ ажабайдалда айхабтар ехэ үйлэ хэрэгүүд болобо гэжэ заседани дээрэ тэмдэглэгдээ. Эдэ хуралдаанууд дээрэ нүхэр К. У. Черненкын хэлэhэн үгэнүүд хадаа ниитын хүгжэлтын гол зорилгонуудые шиидхэлгэдэ КПСС-эй бүтэмжэтэй hайнаар, зохёохы ёhоор хандалгын толотомо гэршэ жэшээ болобо. Тэдээн соо тодорхойлогдоhон заабари зүбшэлнүүд, тобшолонууд социалис арадэй засагай үндэhэ hуурие бэхижүүлхэ гүрэнэй, ажахын ба социально-соёлой байгуулалтын бүхы участогуудай ажал хэрэгүүдэй түлөө арадай депутадуудай Соведүүдэй үүргэ ба харюусалгые дээшэлүүлхэ талаар партиин залан сэхэ хараа шэглэлые үргэлжэлүүлэн гүнзэгырүүлнэ.

КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленумэй шиидхэбэринүүд, нүхэр К. У. Черненкын хэлэhэн үгэнүүд Соведүүдэй хүдэлмэриин ашаг үрые дээшэлүүлхын, ажалшадай эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые бүри гүйсэд дүүрэнээр хангахын, социалис демократиие саашадань нэбтэрүүлэн хүгжөөхын түлөө тэдэнэй харюусалгые үргэд… онсо шухала удха шанартай байна гэжэ тэмдэглэгдээ.

Соведүүдэй үүргэ болон харюусалгые дээшэлүүлхэ тухай партиин саг үргэлжын анхарал оролдолгын энэ шэнэ гэршэ жэшээдэ арадай засагай зургаанууд ажал хэрэгээрээ, урдань табигдаhан зорилгонуудые шиидхэлгэдэ гаргаhан бүри ехэ үүсхэл эдэбхеэрээ, залан сэхэ байлгаараа харюусаха уялгатай.

К. У. Черненко заседани дээрэ үгэ хэлэбэ.

Мүнөө бидэ КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые, арбан нэгэдэхи табан жэлэй даабаринуудые бэелүүлгын харюусалгатай үе шатада хүрэжэ ерээд байнабди гэжэ тэрэ мэдүүлээ. hүүлэй жэлнүүдтэ абаhан хүдэлмэриингөө эршэ дэлисые батадхахаhаа гадна, саашадань хүгжөөхэ шухала. Энэ зорилгые шиидхэлгэдэ арадай депутадуудай Соведүүд шухала үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй.

КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленум мүнөө үе сагта тэдэниие хүгжөөлгын гол шэглэлнүүдые тодорхойлоо. Тэрэнэй удхань юуб гэхэдэ, Совет бүхэн эрхэнүүд ба уялганuудаа гүйсэд дүүрэнээр бэелүүлхэ, эдэбхитэйгээр, үрэ түгэсөөр хүдэлхэ, олониитэдэ хододоо түшэглэхэ, общественн ба гүрэнэй хэрэгүүдые хүтэлбэрилгэдэ улам олон ажалша хүнүүдые хабаадуулха ёhотой.

СССР-эй Верховно Совет— манай ороной Соведүүдэй бүхы байгуулалтын таhаршагүй хубинь, гэхэ зуура тэдэнэй эгээл дээдэ шатань мүн Шэнэ Конституциин хүсэндөө орохоной hүүлээр Верховно Соведэй үргэн ехэ эрхэ түлөөлэлгэнүүдээ бүри залан сэхээр бэелүүлдэг болоhондонь hэжэглэhэнэйньшье үлүү. Тэрэнэй сессинүүд дээрэ элдэб янзын асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэдэг болоо. Хуули гаргалгын ехэ программа бэелүүлэгдээ. Верховно Соведэй, тэрэнэй Президиумэй ба саг үргэлжын комиссинуудай хиналтын ажал ябуулга эдэбхижүүлэгдэжэ байна.

Гэхэ зуура, СССР-эй Верховно Соведэй үзэмжэдэ табигдадаг асуудалнуудые саашадаа бүри үргэдхэхэ шухала гэжэ Политбюро тооложо. Иимэ зорилготойгоор ажахын ба социально-соёлой байгуулалтын энэ тэрэ hалбаринуудай ажал хэрэгүүдэй ямар байhан тухай, гадаадын политика тухай, арадай депутадуудай Соведүүдэй хүдэлмэри тухай асуудалнуудые тэрэнэй сессинүүдэй үзэмжэдэ ходо ходо табиха шухала.

Хуули гаргалгые хүгжөөхэ, нарижуулан hайжаруулха гэжэ СССР-эй Верховно Соведэй гол зорилгонуудай нэгэниинь мүн гэжэ К. У. Черненко хэлэбэ. hүүлэй жэлнүүдтэ энэ талаар ехэ юумэн хэгдээ. СССР-эй Конституцида үндэhэлhэн хэдэ хэдэн ехэ хуулинууд баталагдан абтаhан байна. Хуулинуудай согсолбори табиха хүдэлмэри дүүргэгдэхэ дүтэлөө.

Гэбэшье энэ талаар бүхы юумэн хэгдээ гэжэ хэлэхын аргагүй. Үнэхөөрөөшье, хуули гаргалга тэрэниие саг үргэлжэ нарижуулан hайжаруулха эрилтэ табидаг, хүдэлмэрез түсэбэй ёhоор ябуулхые хараалдаг юм. Шэнэ табан жэлдэ (1986—1990 онууд), мүн 2000 он хүрэтэрхи хүгжэлтын түсэбые табиха гэшэ энэ зорилгые шиидхэлгэдэ шухала үүргэ дүүргэхэ ёhотой.

Бүхыдэнь хуули гаргалгын ажал ябуулгые иимээр түсэблэлгые ороной экономическа ба социальна хүгжэлтые түсэблэлгэтэй нягтаар холбохо шухала гэжэ дүй дүршэл харуулна.

Манай хуулинуудай орган бүхэнэй, тушаалта нюурай, эрхэтэнэй эрхэнүүдые, уялгануудые тодо наринаар тодорхойлдог байха, Ленинэй нэгэнтэ бэшэ шүүмжэлдэгэй ёhоор, ажабайдалhаа тэдэнэй үндэhэлдэггүй байлгые буруушааха гэшэ тон шухала гэжэ К. У. Черненко тэмдэглээ.

Хуулинуудые гаргалгада иимээр хандалга хүсэжэн жагсаhан социализмые нарижуулан hайжаруулхын тула онсо удха шанартай харюусалгые, эмхидхэл, журамые hайжаруулгын эгээл шухала нүхэсэлнүүдэй нэгэниинь болоно. Зүгөөр тэрэ манай түсэбүүд болон шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө, совет хуулинуудай мүр бүхэнэй хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлэгдэхын түлөө хиналтаяа шангадхаха эрилтэ табина.

Үндэр дээдын хиналта хадаа СССР-эй Верховно Соведэй үдэр бүриин хүдэлмэриин гол талануудай нэгэниинь болохо уялгатай. Энээнтэй дашарамдуулан, Верховно Соведэй сессинүүд дээрэ, тэрэнэй Президиумэй заседанинууд дээрэ правительствын, министерствэнүүд болон албан зургаануудай, арадай хиналтын комитедэй, Верховно Сүүдэй, Генеральна прокуророй тоосоонуудые ёhын тэдысэ бэшэ, харин гүнзэгыгөөр хаража үзэхэ хэрэгтэй.

Правительствада, мэдэлдэнь байhан бусад зургаануудта депутадай тэбиhан эрилтэнүүдые Верховно Соведэй сессинүүд дээрэ саг үргэлжэ зүбшэн хэлсэхэ шухала.

Верховно Соведэй хүдэлмэриие эдэбхижүүлгэдэ саг үргэлжын комиссинууд бүри ехэ хубитаяа оруулха уялгатай. Ушарынь юуб гэхэдэ, сессинүүдэй хоорондохи үе соо тэдэнэр засагай дээдын зургаанай хүдэлмэриие үргэлжэлүүлнэ бшуу. Тиихэдэ комиссинууд hалбари hалбариин министерствэнүүдые, албан зургаануудые даган дууряаха ёhогүй. Тэдэнэрэй ажал ябуулгын гол асуудалнууд манай экономико комплексноор хүгжөөлгын асуудалнуудай шиидхэгдэдэг, мүн албан зургаанай гү, али нютагай тала баримталдаг эли бүхы зүйлнүүдhээ ниитэ гүрэнэй аша туhын сахин хамгаалагдадаг hалбаринуудтай нягта холбоотойгоор бэелүүлэгдэхэ байна.

Министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүдэлмэриие саг үргэлжын комиссинууд бүри гүнзэгыгөөр, тодорхойгоор хинаха уялгатай. Энэ хиналтын үрэ дүнгүүдээр комиссинууд хүтэлбэрилгын зургаануудай хүдэлмэриие сэгнэхэhээ гадна, шухала хэрэгэй гарахада зохихо тодорхой дурадхалнуудые оруулха эрхэ комиссинуудта олгогдохо зэргэтэй.

hүүлэй жэлнүүдтэ СССР-эй Верховно Совет гадаадын политикын асуудалнуудые бүри эдэбхитэйгээр шиидхэнэ, арадуудай аюулгүй байдалые амгалан тайбан харилсаа холбооe хангалгын, буу зэбсэгүүдые үрдилдэн бүтээлгэдэ эсэргүү тэмсэлэй эгээл орёо хурса асуудалнуудые дары түргөөр харюусана гэжэ К. У. Черненко хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ. Уласхоорондын байдалай, бусад оронуудтай экономическа ба соёлой харилсаанай, парламентнууд хоорондын холбоое хүгжөөлгын үндэhэн шухала асуудалнуудай манай засагай дээдын зургаанай, гадаадын хэрэгүүдэй талаар тэрэнэй комиссинуудай, СССР-эй парламентскэ бүлэгэй гол анхаралда саашадаашье табигдаха байhаниинь дамжаггүй.

Хүдэлмэриин бии байгаа демократическа түхэл шэнжэнүүдые оролдосотойгоор нарижуулан hайжаруулха, тэдэниие тодорхой политическэ удхатай болгохо, Верховно Соведэй ажал ябуулгын тоосоое үргэдхэхэ шухала. Тусхайлбал, саг үргэлжын комиссинуудта асуудалнуудай зүбшэн хэлсэгдэhые, нютагуудта депутадуудай бэелүүлжэ байhан хүдэлмэриие хэблэлдэ, радио ба телевиденеэр улам үргэнөөр харуулжа болоно. Тиихэдэ «Известия» газетэ, «Арадай депутадуудай Соведүүд» гэжэ журнал энэ хэрэгтэ гол үүргэ дүүргэхэ ёhотой.

Соведүүдэй эрхэнүүд үргэн ехэ, имагтал тэдэниие hайнаар хэрэглэхэ, ёhын тэдыдэ хандалгые усадхаха, hали-були ябадалые зайсуулха, бүхы ажал хэрэгүүдтэ эдэбхитэйгээр, зохёохы ёhоор хандаха шухала.

Хүдөө нютагуудай хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые тодо hайнаар мэдэхэ, тэдэниие бодото дээрэнь оролдосотойгоор бэелүүлхэ гээшэ эндэ илангаяа шухала удха шанартай байна гэжэ К. У. Черненко саашадаа тэмдэглээ. hунгагшадай захяануудые бэелүүлхэ талаар Соведүүдэй хүдэлмэридэ энэмнай илангаяа үргэнөөр харуулагдадаг байна. Тиимэhээ Соведэй бэелүүлхые абаhан захягай түсэбтэ заабол оруулагдахыень, hунгагшадай захяануудые бэелүүлхын тула тодорхой материальна нөөсэнүүдые hомолхыень туйлаха хэрэгтэй.

Хүн зоной ажаhуудал хангадаг албануудай, поликлиникэнүүд болон hургуулинуудай, нютагай транспортын hайнаар хүдэлхынь тула, тобшолбол, хаа хаанагүй совет хүнэй арадай засагай анхарал оролдолгоор саг үргэлжэ хүреэлэгдэжэ байхынь тула Соведүүд тон ехэ юумэ хэхэ ёhотой. Гэхэтэй хамта

(Эхин. Түгэсхэлынь 3-дахи нюурта).

СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

Апрелиин 28-най субботые 1984 оной апрелиин 30-най понедельнигтэ амаралтын үдэр болгожо, 1984 оной апрелиин 29-нэй үдэрые ажалай үдэр гэжэ тоолохо гэhэн тогтоол СССР-эй Министрнүүдэй Совет абаба.

Хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай хэрэглээгүй 1984 оной апрелиин 29-нэй амаралтын үдэрые түлбэритэйгөөр тэдэнэй энэ жэлэй амаралтада нэмэжэ үгэхэ.

Ленинэй һургаалаар, коммуни... ёһоор ажаллаха, ажаһууха, тэмсэ...

Апрелиин 19-дэ үнгэргэгдэхэ полит-үдэртэ зорюулагдаһан агит-хуудаһан

ХЭРЭГЫНЬ ИЛАН МАНДАНА

Советскэ Союзай Коммунис партиин үндэһэ һуурииые табигша, дэлхэй дээрэхи анха түрүүшын социалис гүрэниие байгуулагша, бүхы дэлхэйн хүдэлмэришэн ангиин вождь, сэсэн мэргэн ухаатан ба революционер Владимир Ильич Ленинэй түрэһэн үдэрые орон доторнай үнинһөө хойшо заншалта болоһон ёһоор совет хүнүүд апрелиин 22-то баярай оршон байдалда тэмдэглэхэнь.

Манай парти ба арадтай хамта бүхы дэлхэйн ажалшад Ленинэй түрэһэн үдэрые хүндэлэн тэмдэглэдэг юм. Тэмсэлдэ зорюулһан гайхамшагта ажаябадалаараа, зохёохы ухаан бодолоороо Ленин бүхы хүн түрэлтэнэй бодото зорилгонуудые шиидхэхэ зам харуулһан юм.

XX зуун жэлэй гол шухала үйлэ хэрэг— капитализмһаа социализмда шэлжэн оролгын шэнэ үе сагые нээһэн Агууехэ Октябриин социалис революци Ленинэй нэрэтэй холбоотой юм. Дэлхэйн социалис байгуулалтын бии бололго, уласхоорондын коммунис хүдэлөөнэй хүгжэлтэ ба бэхижэлгэ, уласхоорондын хүдэлмэришэн ангиин гайхамшагта тулалдаанууд ба илалтанууд, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөндэ дарлагданги арадуудай туйлаһан амжалтанууд, эзэрхэг түримхэй дайн дажар буруушаалгын, эб найрамдалай ба ниитын ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршохын түлөө арадуудай үргэн хүдэлөөн Ленинэй нэрэтэй холбоотой юм.

К. Марксын ба Ф. Энгельсын һургаалые гайхамшагаар үргэлжэлүүлһэн В. И. Ленинэй хэтэдээ мүнхэ номуудта хандажа, түби дэлхэйн олон миллион хүнүүд мүнөө үеын орёо, эгээл шухала асуудалнуудта харюунуудые бэдэржэ олодог, шэнэ ажабайдалаа зохёожо һурадаг юм.

Социализм ба коммунизм байгуулха замууд тухай һургаал Ленинэй теоретическэ зохёол бүтээлнүүдэй дээжэнь болоо. Маркс, Энгельсэй суртал бодолые хүтэлбэри болгон, Совет гүрэнэй дүй дүршэлые соголхо зуураа коммунис байгуулалтын хоёр шата тухай асуудалые тодорхойлһон юм. Тэрэнэй хүтэлбэри доро орон дотор социализм байгуулха түсэб зохёогдоо һэн. Ленинэй захяануудые бодото дээрэнь бэелүүлэн, совет арад түүхын тон богони болзорто айхабтар ехэ зам гаталаа. Оронойе индустрижүүлхэ ба хүдөө ажахые коллективизацилха, национальна асуудалые шиидхэхэ ба соёлой хубисхал тухай Ленинэй гол бодолнууд үни хада бэелүүлэгдэнхэй. Орон доторнай хүгжэлтэ түгэс социалис общество байгуулагдаа.

Мүнөөнэй эрхэ байдалда Коммунис парти Ленинэй һургаалые зохёохы ёһоор хүгжөөхэ зуураа, совет арадай амгалан ажал хангаха, хүгжэлтэ түгэс социализмые нарижуулан һайжаруулха гол зорилго урдаа табина. Тиихэдээ парти заншалта ёһоор, ажалшадай зохёохы ажал ябуулгые хүгжөөлгэдэ, тэдэнэй социальна эдэбхиие дээшэлүүлгэдэ тон ехэ удха шанар олгодог байна. Оронойарадай ажахые эршэ түгэс хүгжэлтын замда оруулха, үйлэдбэриин ашаг үрые хэлбэришэгүйгөөр дээшэлүүлхын тула шууд тэмсэхэ ябадал иимэ эрилтэ табина ха юм. Гүнзэгы ехэ хубилалтануудые хэхэ гээ һаа, олон түмэн ажалшадай хүсэл эрмэлзэлые дээшэлүүлхэ хэрэгтэй гэжэ Ленин һургадаг һэн.

Энэ заабариие бэелүүлэн, олониитэ ажалшадай эдэбхи үүсхэлые дээшэлүүлхэ гээшэ партийна комитедүүдэй, совет, профсоюзай ба комсомолой органуудай шухалын шухала зорилгонуудай нэгэниинь болоно гэжэ КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он), июниин ба декабриин (1983 он), февралиин, апрелиин (1984 он) Пленумүүд тусхай анхаралаа табина. Юрэдөө, хүдэлмэрилэгшэ бүхэнэй зохёохы эдэбхи үүсхэлые ба эрхэтэн ёһоной харюусалгые дээшэлүүлхэ тухай эндэ хэлэгдэнэ ха юм.

ЭБ НАЙРАМДА[...] ПОЛИТИ[...]

Советскэ Союзай Коммунис партиин бүхы ажал ябуулга агууехэ Ленинэй су... нэбтэрэнхэй юм. Ленинэй эрдэм ухаанай ... руулһан пролетарска, социалис интер... амгалан ёһоор зэргэ оршон байлгын гол ... скэ Союзай гадаадын политикада бэелүү... лис оронуудай бата нэгэдэлые бэхижүүл... лөөгэй, бэеэ даанхай байдалай түлөө т... арадуудта туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлхын, болон уласхоорондын аюулгүй байдалые ... буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгые болюул... хуряахын түлөө КПСС ба Совет гүрэн... бүхы юумэ хэһэн байгаа, хэнэшье.

Эб найрамдалай программа зохёон табих... нинэй найруулһан социалис гадаадын по... ёһонуудые парти баяжуулаа юм. Тэрэнэй ... дэмбэрэлтэ һайхан үрэ хойшолонгынь гэбэ... дүшэ шахуу жэл соо амгалан байдалда ажил... лана бшуу.

Москва хотын Куйбышевска һунгуулиин ... гагшадтай уулзалга дээрэ КПСС-эй ЦК-гай ... секретарь нүхэр К. У. Черненкын хэлэһэн ... үедэ бүхы дэлхэй дээрэ тон ехэ һонирхол...

КПСС-эй XXVI съездын ЦК-гай удаадахи ... тодорхойлһон хараа шугамда эб найрамд... политика ходоодо харюусадаг байха гэжэ ... Черненкын хэлэһэн үгэ бүхы дэлхэйдэ з... руулаа.

Тиихэдээ Советскэ Союзай ядерна зэбс... нүүдтэ һанамжалан дурадхаһан ёһо гурим... олониитын онсо анхарал хандуулагдаһан ...

Ядерна дайнай аюулые зайсуулан сарал... гаа политикын гол зорилго гэжэ тоолохо, ... идхалгаһаа арсаха, түрүүлэн ядерна зэбс... уялга абаха шухала гэжэ хэлэгдэһэн ... зэбсэггүй оронуудта харшаар ядерна буу ... лэхэгүй, али алиндаа адли аюулгүй байдал... үндэһэ һуури дээрэ ядерна зэбсэг хэрэгсэлэ... гэһэн дурадхалнууд эдэ һанамжа дурадха... оролсоно.

Империализмын ба милитаризмын хүс... түрүүн США-гай ябуулгануудай эсэстэ ... дээрэ шахардуу шанга байдалай тохёолд... иимэ зохёохы шэнжэтэй бүтэмжэтэй хараа ... гала шухала байна.

Капиталис гүрэнүүдтэй амгалан ёһоор зэ... түлөө тэмсэхэ зуураа, империализмын эзэр... гол удха тухай ленинскэ бодолые коммуни... дэшье мартадаггүй. Дэлхэйн түүхын ябасые ... социализмын, национально-сүлөөрэлгын хүд... жэлтэдэ һаад түбэг татахые, дэлхэй дээрэ ... шахардуу шанга болгохые империализмы... байхада, Советскэ Союз болон бусад соци... өөһэдыгөө хамгаалха харюугай хэмжээнүү... ёһоороо абана. США-гай зүгһөө сэрэгэй ... тэнсүүриие эбдүүлхэгүй гэжэ Советскэ ... шиидэнхэй.

Тиимэ болохолоороо буу зэбсэгүүдые ... тээлгые, хёмороо зүришэлдөөе улам ... люулха арга үгы гээ һаа, буруу.

КПСС-эй ЦК-гай февралиин, апрелиин (19... нумууд дээрэ, Куйбышевска һунгуулиин ок... шадтай уулзалга дээрэ үгэ хэлэхэдээ, «Пра... асуудалнуудта үгэһэн харюунууд соогоо К. У. ... найруулһан эб найрамдал бэхижүүлхэ ябуул... тэмжэтэй ба тодорхой программа хадаа сове... лэгшэдэй тон ондоо хараа бодол баримтал... дахин батадхаа.

Сэрэгүүдэй урда урдаһаа аюултайгаар ... байгаашье һаань, Советскэ Союз мүнөөнэй ... дын байдалые гуримшуулан һайжаруулха ... тоолоно.

АГУУ БАГШЫН ҺУРГААЛ ШУДАЛАН...

Эрдэм ухаанай, теоретическэ хүдэлмэридэ В. И. Ленин бүхы наһан соогоо гол анхаралаа хандуулдаг, ехэ хүсэ шадалаа элсүүлдэг байһан юм. Уран зохёолой айхабтар ехэ баялигые — манай зуун жэлэй түрүү суртал һургаалнуудай барагдашагүй ехэ баялигые тэрэ орхиһон байна. «Таряашадай ажабайдалай ажахын шэнэ хүдэлөөнүүд» гэжэ Ленинэй түрүүшын зохёол 1893 ондо бэшэгдээ һэн. Тиихэдэ тэрэнэй автор оройдоол 23-тай ябаа бшуу. 1923 ондо, хүндөөр үбшэлөөд байхадаа, В. И. Ленин һүүлшынгээ статьянуудые уншажа бэшүүлһэн байгаа.

30 жэлэй хугасаа соо тэрэ хэдэн зуугаад ном, брошюра, олон мянган статья, тэмдэглэл ба бусад материалнуудые бэшээ һэн. КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Марксизм-ленинизмын институдай Түбэй партийна архив соо Ленинэй номуудай ба брошюрануудай, бэшэгүүд болон документнүүдэй 30 мянга гаран эхэ-бэшэг хадагалагдажа байдаг. Тэдэнэй 9 шахуу мянганиинь В. И. Ленинэй зохёолнуудай 55 томһоо бүридэдэг гүйсэд суглуулбари дотор толилогдонхой. В. И. Ленинэй 10 томһоо бүридэһэн шэлэгдэмэл зохёолнууд 1984—1988 онуудта хэблэгдэхэ юм. Ленинэй зохёолнууд дэлхэйн арадуудай 120 хэлэн дээрэ хэблэгдэнхэй. Тэдэ хахад миллиардһаа үлүү хэһэгээр гараһан байна. Олон жэлэй хугасаа соо Ленинэй номууд дэлхэй дээрэ эгээл олоор оршуулагдана.

В. И. Ленин хадаа К. Марксын, Ф. Энгельсэй суртал һургаалнуудые үргэлжэлүүлһэн эгээл элитэ ехэ хүн болоно. Марксизмын бүхы хубинууд: философи, политическэ экономи, научна коммунизм тэрэнэй зохёолнууд соо үргэлжэлүүлэгдэжэ хүгжөөгдэһэн, тододхогдоһон байгаа. Тэрэ марксизмые хүгжөөлгэдэ шэнэ шата нээгээ һэн.

Империализм тухай, социалис революци ба демократиин, социализмын түлөө тэмсэлдэ пролетариадай диктатура тухай, социальна ба национальна сүлөөрэлгын таһаршагүй холбоон тухай, социализм ба коммунизмые байгуулгын харгы замууд тухай, мүн ниитын ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршолгын гол ёһонууд тухай Ленинэй суртал һургаалнууд бүхы оронуудай революционернүүдэй үзэл сурталай-политическэ, методологическа үнэтэ шухаг зэбсэг болоно. Социалис Эсэгэ ороноо хамгаалха тухай Ленинэй суртал һургаалнууд шухала удха шанартай юм.

Манай республика дотор 7 мянга шахуу теоретическэ семинарнуудта, политическэ һургуулинуудта, комсомолой кружогуудта, экономическа һуралсалай һургуулинуудта 150 мянга гаран хүн һуража, марксизм-ленинизмын теорёор эрдэм мэдэсээ таһалгаряагүйгөөр үргэдхэн гүнзэгырүүлдэг байна.

Марксистско-ленинскэ һуралсалай системэдэ В. И. Ленинэй зохёолнуудые шудалалгын түхэл шэнжэнүүд элдэб янзын юм.

Жэшээнь, энэ һуралсалай жэлдэ Политическэ гэгээрэлэй байшангай дэргэдэ В. И. Ленинэй «Материализм ба эмпириокритицизм», «Империализм —капитализмын дээдэ шата мүн» гэһэн зохёолнуудаар марксизм-ленинизмын университедтэ һуралсагшадай дунда конференцинүүд, «Социализм ба шажан», «Дайшалхы материализмын удха шанар тухай» гэхэ мэтэ зохёолнуудаар научна атеизмын һургуулинуудай пропагандистнуудтай семинарнууд үнгэргэгдэһэн байгаа. Зарим районуудта «В. И. Ленин ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, социалис мүрысөөе хүгжөөхэ, ажалай, үйлэдбэриин журамые бэхижүүлхэ тухай», «В. И. Ленин марксистско-ленинскэ һуралсалай шанарые, үрэ дүнгүүдые дээшэлүүлгэдэ һуралсалай эдэбхитэй түхэл шэнжэнүүдэй, онол арганuудай дүүргэдэг үүргэ тухай», «В. И. Ленинэй зохёолнуудые гүнзэгыгөөр шудалха талаар пропагандистнуудай ябуулдаг хүдэлмэриин түхэл шэнжэнүүд, онол арганууд» гэһэн темэнүүдээр методическа конференцинүүд үнгэргэгдөө.

Һуралсалай жэлэй үедэ авиационно, шэлэй, локомотив-вагон заһабарилгын заводуудай, Буряадай мебель бүтээлгын, модо болбосоруулгын комбинадай политическэ һургуулинуудта, теоретическэ семинарнуудта В. И. Ленинэй зарим зохёолнуудаар конференцинүүд, хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэдэг заншалтай. Жэшээнь, энэ һуралсалай жэлдэ В. И. Ленинэй «Мүрысөө яажа эмхидхэхэб», «Агууехэ үүсхэл» гэһэн зохёолнуудаар хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэһэн байна.

Социалис журамые бэхижүүлхэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ талаар ехэ үүргэ дүүргэдэг В. И. Ленинэй «Совет засагай ээлжээтэ зорилгонууд», «Мүрысөө яажа эмхидхэхэб», «Рабкриниие» хайшан гэжэ шэнэдхэн хубилгахаб», «Ажалай журам тухай» гэһэн зохёолнуудтай, үзэл сурталан тэмсэлэй асуудалнуудта хабаатай «Залуушуулай холбооной зорилгонууд», «Пролетарска соёл тухай», «Марксизм ба реформизм», мүн бусад олон зохёолнуудые пропагандистнууд, һуралсагшад хаа хаанагүй тон ехэ һонирхолтойгоор шудална.

Эрдэм мэдэсын барагдашагүй ехэ баялигые — Ленинэй хэтэдээ мүнхэ зохёолнуудые шудалхадаа, совет хүнүүд обществын хүгжэлтын научна хуули ёһонуудые ойлгожо, мэдэжэ абана, тэдэнэй зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэһэн асуудалнуудта харюунуудые олоно, революционно, зохёон байгуулхы ажал ябуулгада хүсэ шадалаа улам арьбадхана.

Бэшүүрэй районой «Дружба» колхозой механизатор Очир Бадмаевич Аюшеев ажалдаа эрхим дүнгүүдые харуулһанай түлөө Ленинэй орденоор шагнагдаһан юм.

Хэды ехэ габьяатай байбашье коммунист О. Б. Аюшеев туйлаһанаараа һанаагаа амардаггүй, улам һайнаар ажаллаха эрмэлзэл зоригоо эршэдхэжэл ябадаг байна. Мүн залуу комсомолшууд, механизаторнуудта тэрэ ходо дуратайгаар туһа хүргэдэг, зүбшэл заабари үгэдэг байха юм.

Үнгэрэгшэ зундаа үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадажа, һайн дүнгүүдые туйлаһанайнгаа түлөө мүн лэ һайшаал магтаалда хүртэһэн байха юм.

Мүнөө хабарай тарилгын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр бэлдэжэ байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ленинэй ордено О. Б. Аюшеев.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

«ПОЛИТИЧЕСКЭ АСУУДАЛААР ҮГЭ ХЭЛЭЛГЭ, АЖАЛ ХЭРЭГҮҮД ТУХАЙДАА ХҮН ЗОНОИ УРДА ХЭЬЭН ТООСООНУУД—ЭДЭ БҮГЭДЭ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЫН ШЭНЖЭ ШАНАРАЙ, ЭМХИДХЭХЭ, ХҮНҮҮДЫЕ ХҮТЭЛБЭРИЛХЭ ТЭРЭНЭЙ АРГА ШАДАБАРИИН ЬАЙНААР ШАЛГАГДАДАГ ТУРШАЛГАНУУД БОЛОНО. ЭНЭ АСУУДАЛЫЕ ЛЕНИН ИИМЭЭР ЛЭ ТАБИДАГ ЬЭН. МАНАЙ ПАРТИИН ЦК ТЭРЭНИИЕ ИИМЭЭР ЛЭ МҮН ТАБИНА.

К. У. ЧЕРНЕНКО

«АГУУЕХЭ ҮҮСХЭЛЭ[...] ЁҺО ЗАНШАЛНУ[...]

1919 оной апрелиин 12... Энэ һара үдэр Совет ороной түүхэдэ алтан үзэгүүдээр бэшэгдэнхэй. Тэрэ үдэр гайхамшагта үйлэ хэрэг болоо һэн — Москва-Сортировочная депогой хүдэлмэришэд түрүүшынгээ коммунис субботник хээ бэлэй. Халаанайнгаа һүүлээр тэдэнэр өөһэдынгөө үүсхэл эдэбхеэр, ямаршье түлөөһэгүйгөөр хүдэлжэ, паровозуудые заһабарилһан байгаа. Москвада, ороной бусад хото городуудта районуудта түмэр замшадай жэшээе дэмжэбэ.

Субботнигууд айхабтар ехэ удха шанартай гэжэ В. И. Ленин тэмдэглэдэг байгаа. Энэ хадаа «...ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, ажалай шэнэ журамда орохо, ажахын ба ажаһуудалай социалис эрхэ байдалые зохёон байгуулха талаар хүдэлмэришэдэй гаргаһан гүнзэгы бодолтой, һайн дуранай үүсхэл болоно» гэжэ тэрэ тоолодог байһан юм.

Коммунис субботнигууд — обществын аша туһада һайн дураараа түлөөһэгүйгөөр ажаллалгын үдэрнүүд — манай гайхамшагта ёһо заншал болонхой. 1983 оной апрелиин 16-да үнгэргэгдэһэн коммунис субботнигто имагтал манай республика дотор 523 мянган хүн хабаадаһан байгаа. Энэ үдэр 3 миллионһоо дээшэ түхэригэй промышленна продукци гаргагдаа, 833 мянган түхэригэй барилгахабсаралгын хүдэлмэри хэгдээ, 970 мянган түхэриг табан жэлэй жасада оруулагдаһан байна.

Онсо шэнжэнь юуб гэхэдэ, субботнигуудта олдоһон мүнгэ зөөреэр элүүрые хамгаалгын шэнэ эмхи зургаанууд, һургуулинууд, хүүгэдэй саадууд, яслинууд, пионерэй лагерьнууд баригдадаг байха юм. Энэ табан жэлдэ субботнигуудта олдоһон мүнгэ зөөреэр, багсаамжалхада, 9 мянган оро дэбдихэртэй больницанууд, халаан соогоо 23 мянган хүнэй бэеын элүүрые үзэхэ аргатай амбулаторно-поликлиникын эмхи зургаанууд, 20 мянган һурагшадай һураха һургуулинууд, 120 мянга шахуу һууритай һургуулида ороодүй хүүгэдэй эмхи зургаанууд баригдаха.

1978 онһоо мүнөө хүрэтэр манай республика дотор үнгэргэгдэһэн субботнигуудта ажалшадай олоһон мүнгэ зөөреэр хэдэн арбаад хүүгэдэй саадууд, һургуулинууд, Советскэ районд поликлиникэ, Нижнеангарск тосхондо нарайлалгын байшан баригдаа; тиихэдэ Улаан-Үдэ хотодо нарайлалгын байшан баригдажа байна.

Энэ жэлдэ В. И. Ленинэй түрэһөөр 114 жэлэй ойдо зорюулагдаһан «улаан суббото» апрелиин 21-дэ үнгэргэхэ гэһэн москвагайхидай дурадхалые бүхы оромнай дэмжэбэ.

Табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй коммунис субботнигто бэлэдхэл улам эршэдэжэ байна. Хүнүүд бүхы арга нөөсэнүүдээ хэрэглэжэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхые, продукциин шанар һайжаруулхые, өөрынь үнэ сэн хямдаруулхые оролдоно.

Манай республика дотор М. И. Калининай нэрэмжэтэ депогой, «Теплоприбор» заводой, 397-дохи барилга-хабсаралгын поездын, мүн бусад коллективүүдэй ажалшад патриотическа үүсхэлдэ түрүүлэн харюусаба.

Тиигэжэ локомотивна депогой коллектив субботнигой үдэр 5 электровоз, 2 тепловоз болон электропоезд заһабарилхые шиидэ. Субботнигой хүндэлэлдэ алмаһан электрын элшэ хүсөөр 398 поезд ябуулхаар хараалагданхай.

Прибор бүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэлэй коллектив «улаан субботын» үдэр арадай хэрэглэмжын 500 янзын эд бараа, эдлэл хэрэгсэлнүүдые гаргажа, 17,8 мянган түхэриг табан жэлэй жасада оруулха гэһэн уялга абаба.

Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводой хүдэлмэришэд москвагайхидай патриотическа үүсхэлые ехэ урма баяртайгаар угтаһан байна.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи жэлые локомотив заһабарил... риин коллектив... тайгаар эхилб... ажалшад түсэбһ... тепловоз заһабар...

Аппаратна ... ришэд «улаан суб... габшагайгаар ... Д. А. Лапинай, ... севскиин хүтэлб... бригадануудай ... үдэр ажалай эгэ... тээсэ туйлахые ... хэй бүхы ажалш... оролдолгоор ВЛ... лэй электровоз... рануудые заһаба...

«Теплоприбор» ... ханическа цехэй ... дэй бригадын ... бэн һарынгаа ... релиин 21 боло... харин радио-хабс... гадын комсомол... нис субботнигой... лайнгаа бүтээсые... тээр дээшэлүүлхэ...

Субботнигой ... Үдын шэлэй з... коллектив эршэ... дэлхэ байна. ... хүдэлмэришэд ... цияа гаргаха, ... риин ба инжен... скэ хүдэлмэри... ажал хэхэ юм.

«Бурятавтотранс... дэлэй предприя... хинүүдтэ ленинс... үнгэргэлгэдэ ург...

Автотранспорт... предприятиин х... жолоошод түрүү... до орожо, мо... уряае дэмжээ ... зурлаатай 120 ... коор жолоошо... байнхай.

Манай респуб... городуудай, ху... дай бүхы ажалш... нүүдтэл адли, ... тэ ажалаараа ... тын» үдэрые ... энэ үдэрые ма... Эхэ ороной са... ран хүгжэхын т... ёһоор, түлөөһэг... лалгын үдэр б... дэжэ байна.

АЖАЛДАА АБЬЯАСТАЙ

Анхан түрүүн арбан жэлэй саана Цырма Базаровна Базароватай танилсаа бэлэйб. Тиихэ үедэ тэрэ Ивалгынгаа ОПХ-гай нэгэдэхи отделенидэ, Дээдэ-Ивалга нютагтаа тугалшанаар хүдэлдэг байгаа. Ажал хүдэлмэридөө абьяастай, түрэл район соо суутай болоһон энэ хүнтэй уулзажа ажалайнь дүй дүршэлтэй танилсахадаа, эгээл тиихэдэ гайхаһанаа мартадаггүйб.

— Хайшан гээд, ямар арга хэрэглэжэ, харууһалжа байһан мал ажал дээрээ амжалта туйлана гээшэбта?— гэжэ асуугаа һэм.

— Намда нюуха, нөөхэ юумэн үгы юм даа, хэжэ ябаһан ажалдаа харюусалгатай байхые оролдогшоб. Үглөөгүүр эртэ, үдэшэ орой болобо гэжэ бодонгүй, саг соонь, мэргэжэлтэдэй табиһан рацион сахин, холлуулаад, хуурай, сэбэрээр байлгабал, мал гээшэ тобиржодог ха юм даа, — гэжэ хэлээ бэлэй.

Даруу номгон зантай, өөр тухайгаа олон үгэ хэлэдэггүй Цырма Базаровна мүнөөшье мал ажалдаа хүдэлһөөр. Зүгөөр шэнэ сагайнгаа эрилтэдэ тааруулжа баригдаһан, эрхим байра байдалтай малай байра соо тугалшанаар ажаллана. Энэнь Ивалгын ОПХ-гай гүнжадай комплекс болоно.

Цырма Базаровна мал ажал дээрэ 31-дэхи жэлээ хүдэлнэ. Анхан ажалайнгаа намтарые Дээдэ Ивалгада һаалишанаар эхилһэн байха. Харин 1962 онһоо мүнөө болотор таһалгаряагүйгөөр тугалшанаар ябана.

Дундаршагүй дүй дүршэлтэй болоһон Ц. Б. Базарова хамта хүдэлдэг нүхэдтөө, илангаяа һая ерэһэн залуу нүхэдтэ, ажалайнгаа арга шадабариие хубаалдадаг, һургаал, зүбшэл үгэдэг коммунист юм. Тиимэһээ тэрэ коллектив соогоо хүндэтэй, ажахынгаа ажалшадай дунда алдартай үнинэй болонхой.

Шэн габьяата ажалаараа шалгаржа, Эхэ оронойнгоо дээдын хайрада Ленинэй, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденуудаар, хэдэн медальнуудаар шагнагданхай. Нэгэнтэ бэшэ Арадай ажахын туйлалтануудай Бүхэсоюзна выставкэдэ хабаадалсажа, мүнгэн, бронзо медальнуудаар шагнагдаһан гээшэ.

«Республикын габьяата малшан» гэһэн нэрэ зэргэтэй Ц. Б. Базарова 1983 оной дүнгөөр һайн амжалта туйлажа, сүүдхэдээ дунда зэргээр 600—700 граммаар тугалнуудайнгаа шэгнүүр нэмээһэн байна. Малынь гарза хоролтодо ороогүй. Байгша оной нэгэдэхи кварталай түсэбтэ даабариһаа гадуур тугал бүхэнэйнь шэгнүүр 100 граммаар сүүдхэ бүри нэмэжэ, 600 граммда хүрэһэн байха юм.

— Бүхы совет арадайнгаа бэелүүлжэ байһан Эдеэ хоолой программада өөрынгөө хубитые оруулха гэжэ үнэн зүрхэнһөө оролдоноб,— гэжэ Цырма Базаровна хөөрэнэ.

Б. ЦЫРЕНДЫЛЫКОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ц. Б. Базарова.

Б. ГАДЬЯНОВАЙ фото.

Энэ хуудаһые КПСС-эй обкомой бүлэг, пропаганда ба агитациин таһаг бэлдэбэ.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ЗАСЕДАНИ

[…] рилгын удха шанар, Советүүдэй дүй дуршалые согсоолгын, энэ талаар бии байгаа бүхы һайн юумэ нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлгын удха шанар оло дахин дээшэлүүлэгдэнэ. Түсхайлбал, зарим республикануудта, областьнуудта үнгэргэгдэдэг депутадуудай үдэрнүүд һайн талаа харуулһан байна гэжэ К. У. Черненко тэмдэглээ. Энэ талаар бүри һайнаар, үүсхэлтэйгээр хүдэлхэ шухала.

Союзна болон автономито республикануудай Верховно Советүүдэй ажал ябуулга ниимэл шаглалтэйгээр хүгжөөгдэхэ ёһотой. Эндэ, СССР-эй Верховно Соведэй хүдэлмэридэ, түсэб ба бюджедые зүбшэн хэлсэхын, хуули гаргалгые нарижуулан һайжаруулхын, гүрэнэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө хиналтын, мүн арадай депутадуудай нютагай Советүүдэй ажал ябуулгые улам эдэбхитэйгээр хүтэлбэрилгын асуудалнууд гол анхаралда абтаха зэргэтэй.

СССР-эй Верховно Соведэй саашанха хүдэлмэриин түсэбэй проект дотор Верховно Соведэй бэелүүлхэ асуудалнууд гүйсэд дүүрэнээр хамруулагдаха ёһотой гэжэ К. У. Черненко тэмдэглээ. Арадай ажахын ашаг үрые дээшэлүүлхэ, тэрэнэй шанарые һайжаруулха, КПСС-эй XXVI съездын хараалһан социальна хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ, арад зоной һуудал байдалые улам һайжаруулха, социалис демократие саашадань гүнзэгырүүлхэ, хуули гуримые бэхижүүлхэ гэхэ мэтэ энэ хүдэлмэриин гол шэглэлнүүд болоно. СССР-эй Верховно Совет эб найрамдалай, бүхы зэбсэгүүдые [illegible] хизаарлалгын, дэлхэйн бүхы арадуудтай али алиндань ашатай туһатай харилсаа холбоо тогтоолгын политика урдынхидал мэтэ залан сэхээр бэелүүлхэ байна.

Энэ асуудалаар СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй абаһан тогтоол дотор КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1984 он) Пленумэй «Арадай депутадуудай Советүүдэй хүдэлмэрие саашадань һайжаруулха тухай» [illegible] заагдаа.

КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1984 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые дүүргэхэдэ, СССР-эй Конституциин, союзна ба автономито республикануудай Конституцинуудай, Советүүд тухай хуулинуудай [illegible] Арадай депутадуудай Совет бүхэн Пленумэй шиидхэбэринүүдтэй [illegible] хэрэгые хангаха ёһотой.

Экономико комплексноор хүгжөөлгэдэ, хүтэлбэрилгэдэ нютагай ба һалбариин онсо шэнжые зүбөөр тааруулан табижа, ниитэ гүрэнэй аша туһые наринаар сахижа, ажахын ба социально-соёлой байгуулалтые хүтэлбэрилгын хэмжээе саашадань дээшэлүүлхыень арадай депутадуудай нютагай Советүүдтэ дурадхагдаа. Тэдэнэй албан зургаанай мэдэлдэ байһанһаа дулдыдангүй, зохихо Соведэй газар дээрэ байрладаг бүхы предприятинуудай, эмхинүүдэй ажал ябуулгые өөһэдынгөө эрхэ мэдэлэй үндэһөөр хинаха, залан хүтэлбэрилхэ ёһотой. Эдеэ хоолой ба Элшэ хүсэнэй программануудые бэелүүлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадаха, арадай хэрэглэмжын эд бараа ехээр үйлэдбэрилгын, шанарыень һайжаруулгын, гэр байрын ба коммунальна ажахые хүгжөөхэ түсэбүүдые бэелүүлгын, хүн зоной ажаһуудал хангалгые улам үргэдхэлгын, болбосон һайн болголгын асуудалнуудые удаа бүри эрхилхэ.

Совет хүнүүдэй ажалай ба ажаһуудалай асуудалнуудта Советүүд сэг үргэлжэ анхаралаа хандуулха, хүн зоной дунда политическэ-хүмүүжүүлгын ба соёлой-ниитын хүдэлмэрие эдэбхижүүлхэ, хуули журамые бэхижүүлхын, хуулиин ба гуримай эрилтые [illegible] коллектив бүхэнэй [illegible] хандахын тула бии боломжонуудые үргэн ашаглаха ёһотой. СССР-эй арадуудай хани барисаа, аха нүхэсэлые саашадань хүгжөөн бэхижүүлхэ, ажалшадые интернациональна ба патриот ёһоной мэдэрэлтэйгээр хүмүүжүүлгэдэ, оронойнгоо [illegible] бэхижүүлгэдэ Советүүд али болохоор нүлөөлхэ ёһотой.

Юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй һургуулиие хубилган шэнэлэлгын гол шэглэлнүүд тухай КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1984 он) Пленумэй, СССР-эй Верховно Соведэй нэгэдэхи сессиин шиидхэбэринүүдые дүүргэлгэ, [illegible] арадай депутадуудай Советүүд гол анхаралаа хандуулха ёһотой.

Союзна ба автономито республикануудай Верховно Советүүдэй [illegible] Советүүдэй сессинүүдэй хүдэлмэрие эдэбхижүүлхэ, депутадай асуултануудые үргэдхэхэ, Советүүдэй [illegible] комиссинуудай [illegible] үүргэ нүлөө дээшэлхэ ёһотой.

Арадай депутадуудай бүхы Советүүд [illegible] Советскэ Союзай Коммунис партиин [illegible] СССР-эй Верховно Соведэй Президиум мэдүүлнэ.

1984—1985 онуудта СССР-эй Верховно Соведэй үнгэргэгдэхээр хараалагдаһан гол хэмжээ ябуулгануудай түсэбые Президиум һайшааба.

(ТАСС).

…ОРОМНАЙ …АРНУУДТАА …О ДУУДАНА

…соо совет космонавтнуудта шагналнууд барюулагдаба

[…] рэн хабаатай байна. Тэдэнэй хэһэн шэнжэлгэнүүд эрдэм, техникэ болон арадай ажахын олон һалбаринуудта үргэнөөр хэрэглэгдэхэ байна бшуу.

Апрелиин 13-да Кремль соо КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненко замбуулинай баатарнуудта Эхэ оронойнгоо үндэр дээдын шагналнуудые барюулба.

Шагналнуудые барюулхадаа, К. У. Черненко үгэ хэлээ.

…У. ЧЕРНЕНКЫН хэлэһэн үгэ

[…] тэ хүнэй урда табидаг байха.

Нүхэд Ляхов болон Александровай баатаршалгануудые амаршалжа байхадаа, бидэ энэ ниидэлгэ бэлдэһэн, тэрэниие үнгэргэлгэдэ хабаадалсаһан бүхы хүнүүдтэ үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэнэбди. Харин иимэ хүнүүднай хэдэн олон мянган хүн байха, нүхэдүүд.

Замбуулинай хүдэлмэри үргэлжэлһөөр. Мүнөө замбуулинайнгаа «гэртэ» Леонид Кизим, Владимир Соловьев болон Олег Атьков шэн габьяатайгаар ажаллажа байнхай. Мэнэ һаяхан совет-индиин экипажай уласхоорондын ниидэлгэ амжалтатайгаар түгэсэбэ.

Нэгэ үгөөр хэлэбэл, бидэ түсэбэй ёһоор замбуулинай дайдые шэнжэлжэ байнхайбди. Тиихэдээ бидэ тэрэниие имагтал амгалан тайбан байдал хангаха зорилгоор, бүхы хүн түрэлтэнэй аша туһада хэрэглэхын түлөө хэлбэришэгүйгөөр оролдодог гээшэбди.

Замбуулин амгалан тайбан байха ёһотой!

Хүндэтэ нүхэдүүд! Эхэ оромнай замбуулиние шэнжэлэгшэдэй баатаршалгата ажалые үндэрөөр сэгнэдэг юм. Эрдэм-шэнжэлгын комплекс дээрэ замбуулинай удаан болзорой ниидэлгые амжалтатайгаар дүүргэһэнэйнгээ, тиихэдэ эрэлхэг зориг ба баатаршалга харуулһанайнгаа түлөө Советскэ Союзай Герой Владимир Афанасьевич Ляхов Ленинэй орденоор болон. хоёрдохи «Алтан Одон» медаляар шагнагдаһан байна. Александр Павлович Александровта Ленинэй орден болон «Алтан Одон» медаль барюулгатайгаар Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгогдоо. Мүн тэрээндэ «СССР-эй летчик-космонавт» гэһэн нэрэ зэргэ олгогдобо.

Эрхим хүндэтэ Владимир Афанасьевич, Александр Павлович, КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Совет правительствын үмэнэһөө Эхэ оройнгоо үндэр дээдын шагналнуудаартнай таанадые үнэн зүрхэнһөө амаршалнаб. Таанадта элүүр энхэ ябахыетнай, зол жаргал, манай Эхэ ороной болон бүхы хүн түрэлтэнэй аша туһада замбуулиние шэнжэлхэ талаар шэн зоригто ажалдатнай шэнэ амжалтануудые хүсэнэб!

* * *

В. А. Ляхов болон А. П. Александров өөлэдынгөө хэлэһэн үгэ дотор замбуулинай комплекс дээрэ хэһэн ажалые тэдэнэй үндэрөөр сэгнэһэнэйнь түлөө КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, Совет правительствада үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэбэ. Эхэ ороной үндэр шагналнуудые Константин Устинович Черненкын барюулга манай ороной ажабайдалда болоһон гайхамшагта үйлэ хэрэгүүдэй тудаба гэжэ тэдэ хэлээ. Эдэ үдэрнүүдтэ арадай ажахын саашанхи хүгжэлтын ехэ хэмжээнэй зорилгонуудые табиһан КПСС-эй ЦК-гай Пленум ба СССР-эй Верховно Соведэй сесси боложо үнгэрөө. Бүхы совет арадтай хамта эдэ зорилгонуудые бидэ, космонавтнуудшье, шиидхэлсэхэ болонобди гэжэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглэһэн байна. Коммунизм байгуулгада хабаадахадаа, орон доторoo техническэ хүгжэлтэ дэбжэлтын үндэр хэм хэмжээе, дэлхэй дээрэ Советскэ Союзай нэрэ хүндын ургалта түйлалгада эдэбхитэйгээр туһа хүргэхын тула бидэ өөһэдынгөө хүсэ шадал, эрдэм мэдэсэ, дүй дүршэл гүйсэд зорюулхабди.

Бүхы хүн түрэлтэнэй аша туһада замбуулинай амгалан тайбан байхын тула совет космонавтнууд хүсэ шадалаа гамнахагүй юм гэжэ шагнагдагшад найдуулба.

Хэлэһэн үгэнүүд анхаралтайгаар шагнагдаһан, альга ташалгаар угтагдаһан байна.

Шагнал барюулгада хабаадалсаһан КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо В. В. Кузнецов, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Л. В. Смирнов, КПСС-эй ЦК-гай таһагые даагша И. Ф. Дмитриев, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Т. Н. Ментешашвили, Ю. А. Гагаринай нэрэмжэтэ Космонавтнуудые бэлдэхэ түбэй начальник, авиациин генерал-лейтенант Г. Т. Береговой, юрэнхы машина бүтээлгын министр О. Д. Бакланов, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туһалагшад В. В. Прибытков, В. А. Печенев болон бусад тушаалтад замбуулинай баатарнуудые хани халуунаар амаршалһан байна.

(ТАСС).

Мүнөөдэр—Совет эрдэм наукын үдэр

ПЛАЗМЕННА ТЕХНОЛОГИ—БУРЯАД ОРОНДО

Металлнуудые, түлишын—элшэ хүсэнэй материальна болон ажалай нөөсэнүүдые алмалгада шэглүүлэгдэһэн бүтээсэ ехэтэй шэнэ технологинуудые зохёохо тухай парти, правительствын шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэ хадаа ороной социально-экономическа хүгжэлтын мүнөө үеын гол шухала зорилгонь болоно.

Тиимэрхүү шэглэлнүүдэй тоодо бага температуратай плазмые ашаглалгаһаа үндэһэлдэг плазменна технологи орохо ушартай. Юундэб гэхэдэ, табанһаа арбан таба мянган градус хүрэтэр (Цельсеэр) температуратай плазмын урасхалые тогтоон барижа, залан ашаглаха шадалтай онол арга, түхеэрэлгэнүүдые байгуулһанай эсэстэ энэ шэглэл бүри түргэнөөр хүгжэжэ захалаа юм. Тиимэ түхеэрэлгэнүүд бага температуратай плазмын генераторнууд — плазмотронууд гэжэ нэрлэгдэнхэй. Тэдэнэр химическэ техникэ, авиационно болон электронно промышленностиин хүгжэлтөөр табигдаһан зорилгонуудһаа уламжалан бии болоһон байна. Һүүлэй арбан жэл соо плазмотронууд промышленностиин бусадшье һалбаринуудта хэрэглэгдэдэг болоо. Плазмаар металлнуудые зүһэлгэ болон гагналга, дээгүүрнь ондоо металлнуудай түрхисэ гүйлгэлгэ, рудаһаа металлнуудые сэхэ илган гаргалга, сэбэр металлай порошогуудые үйлэдбэрилгэ, урид хараалагдаһан шанартай материалнуудые байгуулга—энэл даа, плазменна технологи хэрэглэлгын нэгэ зарим зүйлнүүд. Тиимэшье холын бэшэ ерээдүйдэ металлургическа болон химическэ асари томо түхеэрэлгэнүүдэй орондо хэмжүүрээрээ бага аад, тон ехэ бүтээсэтэй плазменна аппарадууд бии болохо гэжэ тус технологиин мүнөөнэй амжалтанууд харуулна.

Плазменна технологиие саашадань хүгжөөһэнэй эсэстэ таһалгаряагүй циклтэй гэхэ гү, али үлэгдэлгүй технологическа процессүүдые бэелүүлхэ арга боломжо олдожо, оршон тойронхи байгаалиие бузарлалгын хэмжээн доошолхо зэргэтэй.

Плазменна тооһон соо металлай түрхисэ гүйлгэхэ онол аргые онсо тэмдэглэлтэй. Энэ шэнэ, эршэтэй түргэнөөр хүгжэжэ байгаа һалбари металлнуудые жэбэрэлгэһээ улам найдамтайгаар хамгаалха, машина, оньһон түхеэрэлгэнүүдэй түргэнөөр элэдэг детальнуудые хатуу болгохо арга олгохо ха юм. Юуб гэхэдэ, металлнуудай жэбэрэлгэһээ, элэлгэһээ болон шанараа алдалгаһаа боложо, ороной арадай ажахы жэл бүри 70—80 миллиард түхэригэй хохидолдо ородог байна бшуу. Гансахан жэбэрэлгэһээ 15 миллион тонно булад бусалтагүйгөөр хосордог гээшэ.

Шэнэ технологиин ашаг үрые гэршэлһэн жэшээнүүдые дурдая. Судна бүтээлгын заводуудта программна хүтэлбэрилгэтэй «Кристалл» түхэлэй машинануудые хэрэглэжэ, плазмаар металл зүһэлгые нэбтэрүүлһэнэй ашаар, урданай газаар зүһэлгэдэ ороходоо, ажалай бүтээсэ 2—8 дахин нэмэһэн байна. Тэрэшэлэн Алтайн тракторно заводто тракторай втулкада плазменна тооһон соо бронзо гүйлгэжэ, бүтээдэг болоходоо, 240 тонно хоморой гэжэ тоологдодог бронзо шудхалаа алмагдаа гэхэ гү, али энэнь 250 мянган түхэригтэ болоно бшуу.

СССР-эй Госплан, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Эрдэм болон техникын талаар Гүрэнэй комитет, СССР-эй Наукануудай академи плазменна технологи арадай ажахыда нэбтэрүүлхэ талаар комплексно тусхай программа зохёонхой.

Сибириин хизаарта плазменна технологи болон тусхай аппаратура байгуулга хадаа «Сибирь» программын ёһоор хэгдэнэ. СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Теплофизикын институт бага температуратай плазмые шэнжэлхэ, плазмотронуудые үйлэдбэрилэн нэбтэрүүлхэ талаар гол түб болонхой. Түс институдай эрдэмтэд хүдөө ажахын машина, түхеэрэлгэнүүдэй түргэн элэдэг детальнуудые, плазменна тооһон соо металл гүйлгэжэ, хатуу болгохо, мүн шэнэлэн заһабарилха ябадалые тон түрүүлэн үүсхэгшэдэй тоодо нэбтэрүүлжэ захалаа һэн. Тус институдай мэргэжэлтэдэй хабаадалгатайгаар Новосибирскэ областиин райсельхозтехникэнүүдэй нэгэндэ плазменна хоёр түхеэрэлгэ хабсаргагдаһан байна. Тэдэнэй нэгэниинь К-700 тракторай 100 мянган клапан шэнэлэн һэльбэхэ бүтээсэтэй, мүн тус түхеэрэлгые худалдан абажа, хабсаргаха хэрэгтэ 12 мянган түхэриг гаргашалагдаһан аад, 69 мянган түхэригэй экономическа ашаг олзо абтаа.

Гол мүрэнэй транспортын гребной винтнүүд түргэнөөр элэжэ, һандардаг гээшэ. Тиимэһээ тэдэниие үнэтэй легированнэ буладаар хэдэг байгаа. Харин плазменна тооһон соо хатуужуулбал, үнэгүй углеродисто буладаар эдэ винтнүүдые хэжэ болохо ха юм. Тиихэдээ тэдэнь, легированнэ буладта орходоо, хэды дахин хатуу байдаг гэжэ туршалганууд харуулаа.

СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин тусхай эмхи зургаануудай гол мэргэжэлтэдэй, Буряадай АССР-эй промышленна предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй хабаадалгатайгаар 1983 оной майн 6-да болоһон суглаанай шиидхэбэреэр СССР-эй АН-ай СО-гой Буряадай филиалда туршалгын плазменна участок байгуулагдаа. Зорилгонь гэхэдэ, плазменна технологиин онол аргануудые манай республикын предприятинуудта нэбтэрүүлхэ ябадал болоно. Плазмаар металл зүһэлгэ, гагналга, плазменна тооһон соо металлай түрхисэ гүйлгэлгэ гэхэ мэтээр шэнжэлгэнүүд хэгдэхэ. Тиихэдээ плазменна тооһо хэрэглэлгэ гол анхарал хандуулагдаха. Юуб гэхэдэ, плазмаар металл зүһэлгэ, гагналга гэхэ мэтэ арганууд һаяла шэнжэлэгдэжэ, серийнэ тусхай түхеэрэлгэнүүд ороной промышленностьда, тэрэ тоодо, манай республикадашье үргэнөөр хэрэглэгдэнэ ха юм. Тиигэжэ ерэхэдэнь, плазменна тооһо хэрэглэлгэ үшөөл мүртэй шудалагдаагүй байһаар. Нүгөө талаһаань хаража үзэхэдэ, энэл арга нэбтэрүүлгэ эгээл ехэ ашаг үрэ үгэхэ хэбэртэй.

Плазменна тооһоор үнгэлэн хушалгые арадай ажахыда үргэнөөр нэбтэрүүлбэл, барилгын хэрэгсэлнүүдые ашаглалгын болзор 20 — 25 жэл хүрэтэр һунаха, элдэб детальнуудай болзор 3 — 15, зарим оньһон түхеэрэлгэнүүдэйхи 30 — 40 дахин нэмэхэ зэргэтэй. Мүн орон соо үйлэдбэрилэгдэдэг металлай 8 — 10 процентнь алмагдаха ха юм.

Харин оронуудай дүй дүршэлһөө харабал, США-гай «Боинг» фирмэ плазменна түрхисэ хэрэглэһэнэй ашаар авиационно двигателиин хүдэлмэриин болзорые 5 дахин дээшэлүүлһэн байна. Тиихэдэнь «Дженерал моторс» фирмэ плазменна түрхисэтэй элдэб түхэлэй 2 мянга тухай детальнуудые бүтээдэг байха юм.

Энэ онол арга тиимэшье орёо бэшэ юм. Плазма соо ороһоной удаа материалынь хайлажа, урасхал соонь таража, тооһон болоод, деталь дээрэ тунахадаа, түрхисэ болоно гээшэ. Плазмын ехэ температурын болон элшэ хүсэнэй ашаар, зохихо материал хэрэглэн, үнгэлэн хушажа болохо жэшээтэй. Энэ зорилгоор гол түлэб металл болон холисонууд хэрэглэгдэдэг байна. Ондо ондоо материалнуудые һэлгүүлэн, хэдэн дабхар түрхисэ хэхээр байна.

Детальнуудые хатуу болгохо, шэнэлэн һэльбэхэ хэрэгтэ тус онол аргые үргэнөөр хэрэглэжэ болохо гэжэ манай республикын предприятинуудай эрхэ байдалые бидэнэй шэнжэлһэнэй эсэстэ элирүүлэгдээ. Манай һанахада, зарим ушарта имагтал энэ онол арга хэрэглэһэнэй ашаар заһабарилгын шанар һайн байдаг гээшэ. Тон шухала болон хоморой гэжэ тоологдодог коленчатэ, распределительнэ валнууд, карданай крестовина гэхэ мэтэ детальнуудые заһабарилхада, тус онол арга айхабтар ашаг үрэтэй байдаг. Плазменна технологи нэбтэрүүлгээр Буряадай АССР-эй Госкомсельхозтехникын хүтэлбэрилэгшэд ехэтэ һонирхонхой. Тарбагатайн трактор заһабарилгын заводто плазменна тооһоор үнгэлэн хушалгые нэбтэрүүлхэ талаар СССР-эй АН-ай СО-гой Буряадай филиалай Естественнэ эрдэмэй институт Госкомсельхозтехникэ хоёрой хоорондо научно-техническэ харилсаанай хэлсээн бэталагдаа. Заһабарилагдаха детальнуудай бүридэл тодорхойлогдоод, плазменна участок байгуулха талаар бэлэдхэлэй хүдэлмэри эхилэнхэй.

Детальнуудай бата найдамтай хүдэлмэриин болзорнуудые дээшэлүүлхын тула бүри заводтонь бүтээхэдээ, плазменна тооһоор үнгэлэн хушаха хэрэгтэй. Тиихэдээ легированнэ бэшэ, харин юрын углеродисто булад хэрэглэжэ болохо ха юм. Юундэб гэхэдэ, нэн түрүүн детальнуудай ехээр үрэгдэжэ, элэдэг газаа талань һандарна бшуу. Жэшээнь, 1985 ондо «Бурятфермаш» нэгэдэл бүдүүн тэжээл жэжэлдэг ИРТ-165-03 түхэлэй түхеэрэлгын шэнэ модель бүтээдэг болохо юм. Энэ машинын жэжэлэн хэршэдэг узелай «шүдэнүүд» эгээл түрүүлэн элэжэ һаладаг гээшэ. Мүнөө тэдэниие, электродуговой түхеэрэлгээр металл хайлуулан, дээрэһээнь түрхижэ, хатуужуулаад, удаань тошылдожо, тааруулдаг байна. Хэрбээ эдэ шүдэнүүдые элэдэггүй түрхисөөр үнгэлэн хушажархёо һаа, хүдэлмэриинь болзор һураггүй ута болохо жэшээтэй. Тиихэдэ тошылдохо, тааруулха гэжэ зоболтогүй, мүн үнэгүй юрын булад хэрэглэхэдэ хамаагүй. Мүнөө Буряадай филиалай ИЕН-эй плазменна технологиин бүлэгэй хүдэлмэрилэгшэд энэ деталиие, мүн зарим валнуудые плазменна тооһоор үнгэлэн хушаха методико зохёожо байнхай.

Плазменна технологиие ЛВРЗ, авиационно, судна бүтээлгын заводууд, прибор бүтээлгын нэгэдэл хэрэглэхэ аргатай. Плазма хэрэглэн, гансашье элэдэг, жэбэрдэггүй түрхисэ, хушалтануудаар бэшэ, харин гал соо шатадаггүй, электроизоляционно түрхисэнүүдээр үнгэлжэ болохо ха юм. Мүнөө ЛВРЗ-дэ плазмаар шэнэлэн һэльбэхэ детальнуудай бүридэл тодорхойлогдожо байна.

Буряад орондо плазменна технологи нэбтэрүүлгэ хүгжэлтын шууд сэхэ харгыда гараһхай гэбэл, даншье тиимэ бэшэ. Мүнөө дээрээ эхин түрүүшын алхамууд хэгдэжэ байна гээшэ.

Нэгэдэхеэр, плазменна тооһоор үнгэлэлгын процессүүд үшөө хүсэд шудалагдаадүй. Деталиин материалһаа, хэлбэри түхэлһөө, ашаглалгын эрхэ байдалһаа дулдыдуулан, деталь бүхэндэ өөрын түрхисэ, үнгэлэлгын арга дүрэ тааруулха хэрэгтэй. Эдэ зорилгонуудые шиидхэхын тула гүнзэгы удхатай тусхай шэнжэлгэнүүдые эрхилхэ, математикын аргаар плазменна урасхалай модель, ЭВМ хэрэглэн, зохёогоод, туршалга хэхэ шухала.

Хоёрдохёор энээгээр һонирхоһон предприятинууд тус онол аргануудые нэбтэрүүлхэһээ урид эрдэмтэдтэй хамта детальнуудай бүридэлые тодорхойлжо, технико-экономическа үндэһэ баримтануудые наринаар тоолохо, заһабарилгын цехүүдые үргэдхэхэ, һэльбэн шэнэлхэ, мүнөө дээрээ хомор түхеэрэлгэ, материалнуудые нэмэжэ абаха ёһотой бшуу. Нэбтэрүүлгын зам дээрэ хүлеэгдээгүй ондоошье бэрхэшээлнүүд ушаржа магад. Жэшээнь, экономическа урмашуулгын мүнөөнэй гуримаар заһабарилгын предприятида һэльбэн шэнэлхын орондо, шэнэ запчастьнуудые абаа һаань, бэлэн ха юм.

Плазменна технологи манай республика дотор хүгжэлтынгөө эхиндэ байна. Буряадай филиалһаа гадна тиимэ участок Зүүн Сибириин технологическа институдта байгуулагдаа. Хүсэлэл оролдолгонуудаа нэгэдхэхын тула тэдэнэй хоорондо тусхай хэлсээн баталагданхай. Саашанхи үедэ бага температуратай плазмые шэнжэлхэ, плазменна технологи үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ талаар академическэ болон дээдэ һургуулидахи эрдэм ухаанай научно-техническэ бааза байгуулха хэрэгтэй.

Буряад ороной научно-техническэ хүгжэлтын шиидхэхы һалбаринуудай нэгэниинь плазменна технологи болохо ёһотой юм.

М. МОХОСОЕВ,
СССР-эй АН-ай СО-гой Буряадай филиалай президиумэй түрүүлэгшэ, СССР-эй АН-ай гэшүүн-корреспондент.

Б. ЦЫДЫПОВ,
Естественнэ эрдэмэй институдай научна хүдэлмэрилэгшэ, техническэ эрдэмэй кандидат.

…УШАДАЙ …БЛӨӨН

[…] республикын колхоз, совхоз ажахын предприятинуудай зүблөөн болобо. Зүблөөндэ агропромышленна нэгэдэлнүүдэй түрүүлэгшэнэр, хүдөө ажахын управлениинүүдэй ахамад зоотехни[…] врачнууд, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, зоотехнигүүд, мори[…] Хүдөө ажахын министерствын […] заводской конюшниин, «Птицепромын», «Плодоовощхоз» нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, мүн хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын […] ажахын институдуудай эрдэмтэд […] бусад зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд хабаадалсаһан байна.

[…] гүрэнэй заводской конюшниин […] Х. Левитин «Республикын колхоз, совхозуудта адуу үсхэбэрилгые хүгжөөлгын 1983 оной дүнгүүд, энэ жэлэй […] гэһэн элидхэл хэһэн байна.

[…] зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадалсаһан […] районой хүдөө ажахын управлениин […] зоотехник В. Д. Зарбаев, […] совхозой адуушан С. П. Сте[…] районой Витимэй совхозой директор О. Я. Адушинов, Кабанскын районой хүдөө ажахын управлениин ахамад зоотехник В. С. Драгун, Бэшүүрэй районой Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой адуушан Д. Д. Борисов, Захааминай районой Далахайн совхозой директор В. Л. Хэртаев, Түнхэнэй совхозой ахамад зоотехник А. Ж. Комиссаров, Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ахамад зоотехник М. Н. Зарипов, энэл районой «Искра» колхозой ахамад зоотехник А. М. Рычков болон бусад үгэ хэлэхэдээ, адуу моридые саашадань улам олошоруулжа, ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлхэ талаар бии байгаа арга боломжонууд тухай, мүн жэл бүхэндэ дабтагдадаг дутагдалнуудаа усадхаха тушаа һанамжа, тобшололнуудаа һонирхолтойгоор хөөрэжэ үгөө.

Зүблөөн дээрэ Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. С. Семёнов дэлгэрэнгы үгэ хэлээ.

Зүблөөндэ хабаадалсагшад республиканска ипподром дээрэ эмхидхэгдэһэн үүлтэртэ азарганудай выставкэ һонирхон хараа. Колхоз, совхозуудай түлөөлэгшэд аукциондо табигдаһан эрхим үүлтэрэй азарга, гүүнүүдые худалдажа абаһан байна. Нёдондоной дүнгөөр социалис мүрысөөндэ эрхимлэһэн түрүү коллективүүд, адуушад Хүндэлэлэй грамотануудаар, дипломуудаар, үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаһан байна.

НАУЧНА СЕССИ

В. И. Ленинэй түрэһөөр 114 жэлэй ойдо болон Совет эрдэм наукын үдэртэ зорюулагдажа, СССР-эй АН-ай СО-гой Буряадай филиалда научна сесси болобо. Буряад эрдэмтэдэй зуу гаран элидхэлнүүд дотор арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбан жэлэй туршада хэгдэһэн научна шэнжэлгэнүүдэй дүнгүүд харуулагдаа.

Физико-техническэ, химическэ, прикладной кибернетикын, геологи, геохими болон руда бии бололгын, хэлэ, бэшэгэй, түүхын, зүүн зүгые шэнжэлгын, философиин, экономическа гэхэ мэтэ секцинүүд хүдэлөө.

Түүхын эрдэмтэдэй хүдэлмэринүүд Байгал-Амарай түмэр замай Буряадай участогай баригдажа эхилһээр 10 жэлэй, Россин бүридэлдэ Буряад ороной ороһоор 325 жэлэй ойдо, мүн этнографи болон археологиин асуудалнуудта зорюулагдаа юм.

Пленарна заседани дээрэ Сибирь болон Алас Дурнын урда зүгтэ хэгдэһэн геоэлектрическэ шэнжэлгэнүүдэй дүнгүүд харагдаа. Тиихэдэ эртэ урдын океаническа гадарые болон океанай нөөсэнүүдые ашаглалгын асуудалаар, түбэд медицинын баялигые хэрэглэлгээр, мүн Буряадай АССР-эй социально-экономическа хүгжэлтын программанууд тушаа, ород фольклорой, прикладной кибернетикын талаар элидхэлнүүд шагнагдаа.

Эдэл үдэрнүүдтэ Буряадай филиалай Биологиин институдай залуу эрдэмтэдэй совет «Ороной Эдеэ хоолой программые бэелүүлгэдэ Сибириин залуу биологуудай оруулха хубита» гэһэн темээр конференци үнгэргэжэ, тэрээндэнь Новосибирскын, Москвагай, Эрхүүгэй болон бусад хотонуудай залуу эрдэмтэд хабаадана.

Б. ЖИГМЫТОВ.

ШАГНАЛ

Эрдэм-шэнжэлгын хүдэлмэридэ габьяатай байһанайнь түлөө СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай Биологиин институдай директорэй орлогшо, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат Надежда Ефимовна **Абашеевада**, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Естественнэ эрдэмэй институдай радиолабораториие даагша, техническэ эрдэмэй кандидат Владимир Николаевич **Абарыковта**, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай социально-экономическа шэнжэлгэнүүдэй таһагые даагша, экономическа эрдэмэй кандидат Илья Михайлович **Занданова «Буряадай АССР-эй эрдэм наукын габьяата ажал ябуулагша»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо.

* * *

Эрдэм-шэнжэлгынгээ ажал ябуулгада түйлаһан амжалтануудайнь түлөө, Совет эрдэм наукын үдэртэй дашарамдуулан, Зүүн-Сибириин технологическа институдай теоретическа механикын кафедрые даагша, техническэ эрдэмэй кандидат Анатолий Иванович **Артюнинние**, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Естественнэ эрдэмэй институдай ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ, физико-математическа эрдэмэй кандидат Анатолий Сократович **Батороевые**, Буряадай хүдөө ажахын институдай биохимиин кафедрын доцент, биологиин эрдэмэй кандидат Савелий Анфиногенович **Кирилловые**, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай туршалгын фармакологиин лабораториие даагша, медицинын эрдэмэй кандидат Сергей Матвеевич **Николаевые**, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай Ниитын эрдэмэй институдай научна хүдэлмэрилэгшэ, хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат Нина Васильевна **Соболевае**, Буряадай Д. Банзаровай нэрэмжэтэ «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто гүрэнэй багшанарай институдай доцент, хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат **И. З. Ярневскиие** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум **Хүндэлэлэй грамотануудаар** шагнаба.

ЭРДЭМЭЙ ҺАЙНДЭРЭЙ ХҮНДЭЛЭЛДЭ

Эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтын үүргэ нүлөөгөө үзүүлдэггүй һалбари үгы ёһотой. Имагтал үнгэрһэн жэлдэ орон доторнай ядерна физикэ, астрофизикэ, хими, биологи, медицинэ хүгжөөхэ арга олгоһон 16 ехэ нээлтэ хэгдэһэн байна.

Совет эрдэм наукын үдэртэ зорюулагдаһан баярай суглаан апрелиин 13-да Союзуудай байшангай Колонно зал соо болобо.

КПСС-эй ЦК-гай секретарь М. В. Зимянин, СССР-эй Наукануудай академиин, һалбари һалбариин академинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, мэдээжэ эрдэмтэд, министерствэнүүд болон албан зургаануудай харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд, ниислэл хотын олониитын түлөөлэгшэд президиумдэ һууба.

СССР-эй Наукануудай академиин президент академик А. П. Александров элидхэл хээ.

(ТАСС).

ХОТО, ХҮДӨӨГЭЙ ҺОНИН

ТУВАГАЙ АССР-эй СОЁЛОЙ ҮДЭРНҮҮД

Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой институтда Тувагай АССР-эй соёлой үдэрнүүд һаяхан үнгэргэгдэбэ. Эдэ үдэрнүүд СССР-эй бүридэлдэ Тувагай АССР-эй һайн дураараа ороһоор 40 жэлэй ойдо зорюулагдана.

Тувагай Арадай Республика автономно областиин эрхэ абажа, 1944 оной ноябрь һарада РСФСР-эй бүридэлдэ ороод, хожомынь, 1961 ондо автономито республика болоһон түүхэтэй юм. Энэ ехэ хугасаа соо Тувагай арадай ажахы түгэс хүгжэжэ, өөрын промышленностьтай болоо.

Тувагай АССР-эй соёлой хүгжэлтэ тухай иимэ тоо, бэримтанууд һонирхолтой байха. Республикын театр, филармони һүүлэй гурбан жэлэй туршада 4095 зүжэг, концерт харуулжа, 909 мянган хүн зониие соёлой талаар хангаа. Искусствын училищинууд болон эхин һургуулинуудта 3788 хүбүүд, басагад мүнөө һурана. Тэдэ һургуулинуудта дээдэ болон дунда тусхай эрдэмтэй 296 багша хүдэлнэ. Тувагай АССР-эй Уран зохёолшодой, Уран зураашадай, Композиторнуудай холбоонуудта, театральна бүлгэмдэ дүн хамта 103 уран бэлигтэн амжалтатайгаар хүдэлмэрилнэ. Жэл бүри үнгэргэгдэдэг уран һайханай харалгануудта 32 мянган хүн хабаадана, республикын библиотекэнүүдтэ 187 мянган уншагшад тоологдоно.

Илангаяа һүүлэй жэлнүүдтэ уран зурагай, урлан бүтээлгын зүйлнүүд түгэс хүгжэлтэ абажа, орон дотороо, хилын саанашье мэдээжэ болонхой. Соёлой институдай байшан соо нээгдэһэн «Тувагай АССР-эй уран зураашадай выставкэ» республикынгаа уран зурагай искусствын түйлалтануудые харуулна. РСФСР-эй габьята уран зурааша, Тувагай АССР-эй гүрэнэй шангай лауреат С. К. Ланзы, Н. М. Бараан, И. В. Сажин Д. К. Саая, М. Ч. Монгуш, Л. Р. Спрыгин болон бусад уран зураашадай уһан шэрээр, үнгэтэ карандашаар зураһан бүтээлнүүд харагшадай анхаралда дэлгээгдэнхэй. Тиихэдэ нютагай онсо шанартай шулуун дээрэ урлан һиилэгдэһэн ан амитадай, хүнүүдэй дүрэнүүд харагшадай үндэр сэгнэлтэдэ хүртэнэ. Эдэ хадаа Б. С. Дулчур, Д. Х. Дойбухаа, Б. С. Байынды, Р. А. Аракчаа К. Т. Хунан, А. С. Когайоол, С. Качаа, В. О. Ооржак, Е. Б. Тюлюш гэгшэдэй шадамар бэрхээр һиилэһэн бүтээлнүүд мүн.

Делегациин бүридэлдэ ерэһэн Тувагай АССР-эй соёлой министр А. С. Серен, Тувагай уран зураашадай холбооной правлениин түрүүлэгшэ С. Саая, мэдээжэ киноартист М. Мунзук, композиторнууд, уран зураашад болон бусад түлөөлэгшэдтэй хани халуун уулзалганууд Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой институтда эдэ үдэрнүүдтэ үнгэргэгдэбэ. Тувагай гүрэнэй филармониин эстрадна-циркын бүлэг артистнууд студентнэртэ болон улаан-үдынхидтэ хэдэн концерт харуулаад, республикымнай районуудаар айлшалан гараха зорилготой.

Х. СОКТОЕВ.

В. И. ЛЕНИНЭЙ 114 ЖЭЛЭЙ ОЙДО ЗОРЮУЛАГДАНА

Таллин хотын коллекционер В. Деренский Владимир Ильич Ленинэй ажабайдал ба ажал ябуулгада зорюулагдаһан марка, открыткэ, конверт болон дурасхаалта медальнуудые хори гаран жэлэй туршада суглуулдаг.

Стол дээрэ табигдадаг түрүүшын совет медаль суглуулбариинь үнэтэ зүйлнүүдэй нэгэн юм. Харлашаһан зэд дээрэ Марксын, Ленинэй дүрэнүүдые харахат. Гравер Д. Степанов 1919 ондо энэ медалиие хэһэн түүхэтэй. Мүнөө онсо шухаг болоһон иимэ медальнууд Москва хотодо Гүрэнэй түүхын, Революциин түбэй музейнүүд соо табигданхай. Суглуулбариинь «В. И. Ленин — студент», «В. И. Ленин — «Искра» газетые байгуулагша», «В. И. Ленин Разливта» гэһэн медальнууд мүн лэ һонирхолтой.

В. Деренский оронойнгоо музейнүүд ба библиотекэнүүдтэй бэшэлсэдэг. Польшо, Венгри, Инди, Франци, Англи, Монгол орон, Румыни болон Чехословакиһаа коллекционернүүдтэй харилсаа холбоотой. Хилын саанаһаа нүхэдынь В. И. Ленинэй фото-зурагууд, ном, марканууды эльгээдэг байна. Тэрэнэй филателистическэ экспозициинь Украинада, РСФСР-тэ, Грузида, Туркменида, Латвида, Эстонидо үргэнөөр мэдээжэ болоһон.

Тиихэдэ В. Деренский долоон мянга гаран значогой суглуулбаритай. Тэрэнэй гурбан мянгаханиинь манай оронһоо гарагдаhан. «Ленинэй ябаһан газарнууд», «Герой-городууд», «Советскэ Союзай Геройнууд», «Совет Арми — мүнөөдэр» гэһэн темэнүүдээр тэрэ значок суглуулдаг. Немец, болгар, англи хоёр мянгаад значок соohоонь «Замбуулин», «Спорт», «Уран зохёолшод» ба «Хани барисаан» гэһэн бүлэгынь эгээл ехэ һонирхол татадаг байха юм.

В. ЛИЕЛЬУКЕ.

Лиепая хото.

ХЭН, ХААНА ОШОХОБ?

△ Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой «Локомотив» газетын шанда хүртэхын түлөө урилдаан үнгэргэгдэхэнь. Заводой соцгородогой Алдар Солын талмай дээрэ үглөөнэй 11 часһаа энэ урилдаан эхилхэ.

△ «Спартак» бүлгэмэй стадион дээрэ хүнгэн атлетикээр Советскэ районой түрүү һуури эзэлхын түлөө урилдаан үдэрэй гурбан часһаа эхилхээр хараалагдаба.

△ Буряадай мебельно-модо болбосоруулгын болон мяхаконсервын комбинадуудай спортын залнууд соо эрэшүүлэй дунда баскетболоор Октябрьска районой түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн үнгэргэгдэхэ байна.

△Шатараар хүүгэдэй клубуудай дунда хотын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн хоёр бүлэгтэ үнгэргэгдэхөөр хараалагдаба.

△ Аяншалга болон экскурсиин бюрогой хүдэлмэрилэгшэд Новосибирск, Ангарск, Петровск-Забайкальск городуудһаа манайда айлшаар ерэһэн бүлэг аяншалагшадые хотынгоо түүхэтэ газарнуудтай танилсуулха, этнографическа музей абаашаха юм. Харин «Бурятгеология» нэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэд, соёл-гэгээрэлэй училищиин, кооперативна техникумэй, хүдөө ажахын, технологическа институдуудай студентнэр Петровск-Забайкальск, Бабушкин городуудта ошохо.

ЭДИРШҮҮЛЭЙ ВЫСТАВКЭ

Хабарай үдэрнүүдтэ хүүгэдэй техническэ зохёохы ажалай городской выставкые үнгэргэлгэ Улаан-Үдэ хотодо заншалта болонхой. Һаяхан эдир технигүүдэй республиканска станциин байшан соо шэнэ выставкэ нээгдэбэ. Арадай депутадуудай Улаан-Үдын горсоведэй гүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таһагые даагша Г. Д. Прохоров выставкые нээжэ, үүдыень хүндэлэн татагдаһан улаан лентые хайшалха эрхэ судна бүтээлгын заводой эрхим фрезеровщик Д. И. Хохряковто олгоһон байна. Выставкын зал соо Улаан-Үдэ хотын гурбан районой бүхы һургуулинуудай уран гартанай бүтээһэн 400 гаран бүтээл табигданхай. Урлан бүтээгдэһэн зүйлнүүд бүлэг бүлэгөөрөө амяарлагдажа, жэшээлбэл, судомоделировани, радиотелемеханика, радиоракетэнүүд, зэр зэмсэгүүд, станогууд, һуралсалай харуулан ойлгууламжын хэрэгсэлнүүд гэхэ мэтын темэнүүдээр дэлгээгдэнхэй.

— Хүүгэдэй техническэ зохёохы ажалай һүүлэй хоёр жэлэй харалгада, городской болон республиканска выставкэнүүдтэ Железнодорожно районой һургуулинуудай һурагшад нэгэдэхи һуури эзэлээ һэн, — гэжэ эдир технигүүдэй республиканска станциин директор М. Г. Уваров хөөрэнэ. — Тэдэнэр энэшье выставкэдэ һайнаар хабаадалсаа. Илангаяа 14-дэхи, 42-дохи, 46-дахи һургуулинуудай түлөөлэгшэд эдэбхитэйгээр хабаадалсана гэжэ онсо тэмдэглэмээр. Тус һургуулинуудай кружогойхидой хэһэн бүтээлнүүд гоё һайханаар шэмэглэгдэжэ, бусад соohoo илгардаг. Эдиршүүлэй бүтээһэн электрижүүлэгдэһэн харуулан ойлгууламжын хэрэгсэлнүүдые астрономиин хэшээлнүүдтэ хэрэглэжэ боломоор.

Үдын урда бэедэ түбхинэһэн һургуулинуудай һурагшадай бүтээлнүүд тухай Октябрьска районой эдир технигүүдэй станциин директор М. Г. Хегай иигэжэ хөөрэнэ:

— Манай районой кружогойхид олон янзын бүтээлнүүдые табяа. «Радио» гэжэ бүлэгтэ хүн зоной ажаһуудалда үргэнөөр хэрэглэгдэхэ приборнууд, хүгжэмэй элдэб янзын түхеэрэлгэнүүд, физикын кабинедтэ хэрэглэгдэхэ приборнууд дэлгээгдэнхэй. Районой выставкэдэ илажа гараһан 20-дохи, 31-дэхи, 35-дахи һургуулинууд, тиихэдэ районоймнай эдир технигүүдэй станциин хүмүүжэмэлнүүд энэ выставкэдэ эдэбхитэйгээр хабаадажа байнхай. Байгша ондо станцидамнай трассова автомоделизмын шэнэ кружок эмхидхэгдээ.

Октябрьска районой һуралсалай-үйлэдбэриин комбинат (хүтэлбэрилэгшэнь В. П. Яньков) городской выставкэдэ түрүүшынхеэ хабаадажа байна. Комбинадай түлөөлэгшэдэй дархалһан журнальна стол, элдэб янзын тумбочканууд, аптечкэ болон модоор хэгдэһэн бусад зүйлнүүд харагшадта һайшаагдаа.

М. СУТУРИН.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: харагшад авиамодельнүүдэй дэргэдэ.

Авторай фото.

ШЭНЭ ЗҮЖЭГ ТАБИГДАБА

Багдаринай геологическа экспедициин хүдэлмэрилэгшэд районой соёлой байшангай дэргэдэхи арадай театрай эдэбхитэд юм. Зүүн Сибириин соёлой институт дүүргэһэн Светлана Васильевна Попова А. Галинай «Ретро» гэһэн зохёолоор зүжэг найруулан табихадаа, геологууд Н. Соловьевае, В. Шелковниковые, В. Крупенниковые, С. Шатухинае, В. Копыловае рольнуудта наадахыень уриһан байна.

Түрэлхид болон үхибүүдэй харилсаанда, ажабайдалай зүришэлдөөтэ байдалда зүжэгэй гол темэ зорюулагданхай. «Наһатай хүнүүдэй рольнуудые наадахань залуушуулда бэрхэтэйшэг байба» гэжэ зүжэгэй түгэсхэлдэ тэмдэглэгдээ. Зүжэгые зүбшэн хэлсэлгэдэ залуушуул һонирхол ехэтэйгээр хабаадаһан байна. Геройнуудайнгаа ажабайдалые гүнзэгыгөөр бодомжолон үзэжэ, орёо удхатай энэ зүжэгые табилга арадай театрта урагшатайгаар бэелүүлэгдээ гэжэ тэмдэглэгдээ.

Гэхэтэй хамта соёлой байшангай дэргэдэ эмхидхэгдэһэн «Эдир наһан» гэһэн клубта нютагай дунда һургуулиин һурагшад олоор ябалсажа, зүжэгүүдтэ хабаададаг заншалтай. Эдэнэй һонирхол бадарааха хэрэгтэ С. В. Поповагай хубита ехэ.

В. ИВАНОВА.

Баунтын район.

ҺУРАГШАДТА ТУҺАТАЙ

Хурамхаанай районой Соёлой ордондо үйлэдбэриин залуу түрүүшүүлэй слет үнгэрбэ. Энэ следто районой залуу түрүү малшад таряашад, механизаторнууд, жолоошод болон байгша ондо дунда һургуули дүүргэжэ байһан һурагшад хабаадалсаба.

Үйлэдбэриин түрүүшүүлэй следто хабаадаһан Ленинскэ комсомолой шангай лауреат, Уланхаанай совхозой хонишон Дамба Дамбинов Хурамхаанай районой автотранспортна предприятиин түрүү жолоошод, табан жэлэй «Залуу гвардеец» гэһэн тэмдэгээр шагнагдаһан Геннадий Воронин, Иван Кузнецов, Аргатын совхозой тугалшан Дэнсэма Лубсанова, Хурамхаанай совхозой луговод Сергей Аханаев болон бусад үгэ хэлэхэдээ, залуу үетэнөө хүдөө ажахын үйлэдбэри дээрэ ерэжэ хүдэлхыень уряалаа.

С. БУДАЕВА.

ЭЭЛЖЭЭТЭ НААДАНАЙ УДАА

Эрэшүүлэй дунда шатараар республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй удаадахи уулзалганууд үнгэргэгдэбэ. СССР-эй спортын мастерта кандидат, республикын хэдэн удаа чемпион Баир Митыпов уулзалга бүхэндөө илалта түйлана. Тэрэ ээлжээтэ — дүрбэдэхи, табадахи уулзалгануудта Виктор Шагдыров, мастерта кандидат Николай Галданов гэгшэдые шүүжэ, шухала 2 очко нэрэ дээрээ бэшүүлбэ.

Нүгөөдэ шатаршан Валерий Агафонов Бато Мункоев, Согто Намжилов гэгшэдые шүүһэн байна. Үнгэрэгшэ жэлэй республикын чемпион Игорь Брылев өөрынгөө командын гэшүүд Кликунов Прутовой хоёрые шүүжэ гараа.

Табадахи нааданай удаа Баир Митыпов Валерий Агафонов хоёр тус тустаа 4,5 очкотой болоод, түрүүлжэ ябана. Согто Намжилов—3, Игорь Брылев— 4 очкотой.

Хоёрдохи бүлэгтэ наададаг шатаршадай дундаһаа Анатолий Раднаев 4 очко абаад, түрүүлжэ эхилбэ. Мүн шатаршад Шагжиев, Дондоков гэгшэд дүрбэ-дүрбэн очкотой.

Эхэнэр шатаршад соohoo түрүүлжэ ябаһан Татьяна Агафонова Голенецкая, Ванчикова гэгшэдые илажа, дүн хамта 5 очкотой болоо. Улымжиева, Жеребцова, Голенецкая гурбан удаадахи һууринуудые эзэлнэ.

Л. ГАРМАЕВА.

ХЯАГТЫН РАЙОНДО

ХАТАРХАДА ХАНАСАТАЙ

Хүдэриин соёлой байшангай дуу, хүгжэмэй ансамблиинхид Ранжуровай нэрэмжэтэ колхоздо хүрэжэ, бэлиг шадабаряа харуулба. Шараголой залуушуул бальнэ хатарнуудые олоной дунда дэлгэрүүлхэ зорилго табина. «Диско», «Ородой уянгата» болон бусадшье хатарнууд һайшаагдаа.

Ансамблиин хүгжэмшэд А. Яковлев, А. Агафонов, С. Пашков, В. Чойбсонов гэгшэдтэ, бальна хатарнуудые гүйсэдхэгшэдтэ һууринай ажалшадай зүрһөө баяр баясхалан хүргэнөө. Одоол «хатархада ханасатай даа» гэхээр байгаа.

ВОЖДИИН ДУРАСХААЛДА

Хяагтын городской библиотекэдэ В. И. Ленинэй намтар, ажал ябуулгада зорюулагдаһан һара үнгэргэгдэхэнь. «Ленинэй хэрэг мандана, илана» гэһэн гаршагтай выставкэ ном үгэдэг таһагта нээгдэбэ. Выставкэ «Агуу ухаан бодолтон, революционер, хүн», «Манай, шэнэ ажабайдал бидэнэр байгуулхабди», «Хэзээдэшье мартагдашагүй образ», «Коммунизм тээшэ замда» гэһэн хубинуудһаа бүридхэгдэнэ. Революциин полководец», «Агуухэ ба юрын» гэһэн хөөрэлдөөнүүд һарын туршада үнгэргэгдэхэ юм.

«Ажабайдалай эхин мэтэ» гэһэн тематическа үдэшэ библиотекэдэ үнгэргэгдэхэ юм.

С. ИЛЬИЧЕВА.

ТЕЛЕВИДЕНИ

Апрелиин 15-һаа 22 хүрэтэр

ВОСКРЕСЕНИ, 15.
СОВЕТ ЭРДЭМ НАУКЫН ҮДЭР

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 —Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.35— Үглөөнэй гимнастика. 9.50—Духовой оркестрнүүдэй конкурс-харалга. 10.20 — «Будильник». 10.50 —«Советскэ Союзда алба хэнэб». 11.50— «Элүүр энхэ байлга». 12.35— «Үглөөнэй почто». 13.05— «Хүдөөгэй ажал хэрэгүүд». 14.05 — «Хүгжэмтэ киоск». 14.50— «Старик из деревни Альдермеш»—зүжэг. 17.20— Мультфильм. 17.20— Уласхоорондын шэнжэлэл. 18.05 — Мүнөөдэр совет эрдэм наукын үдэр. 18.35— Совет эрдэм наукын үдэртэ хүгжэмтэ дамжуулга. 19.20 — «Аяншалагшадай клуб». 20.20— «Доживем до понедельника»— уран һайханай фильм. 22.00—«Время». 22.35— «Эб найрамдал ба залуушуул». 23.10 — Столой теннисээр Европын чемпионат. 23.40 — Ригын камерна «Аве Сол» хоорой концерт.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55— Дамжуулгын программа. 9.00—««Зарядкада зогсогты!». 9.20—Концерт. 10.00— «Ород хэлэн». 10.30— Баримтата фильмүүд. 11.10— СССР-эй гүрэнэй академическэ симфоническа оркестрэй концерт. 12.05— «Мэдээжэ аад, юрэ бусын юумэн». 13.05 —Камерна хү[...] 14.10—Кинопа[...] Студентнүүдэй [...] отрядай 25 ж[...] —«Манай хор[...] хөөрэнэ». 17.5[...] 4 серитэй [...] фильм (4-дэхи [...] «Газар дээрэ [...] лай дээрэ». 19.3[...] новай зохёолы[...] фильм-концерт, [...] нэй ородой музей[...] галан нойрсогты[...] 21.15— Түбэй [...] бүхэсоюзна ра[...] ническа ба э[...] мэй оркестр [...] «Время». 22.3[...] давно минувших [...] һайханай фильм.

ПОНЕДЕЛЬНИК, 16

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 16.55 — Дамжуулгын программа. 17.00 — Яхадай телестудиин дамжуулга. 17.35 — Үхибүүдтэ концертын программа. 17.50 — Соносхолнууд. 18.00 — Буряадай АССР-эй Гостелерадиогой арадай инструментнүүдэй оркестрэй концерт. 18.30 —«Байгал» — нютагуудай һонин. 18.40 — «Вагонууд һалаа замуудта» гэһэн дамжуулга. 19.10 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа. 19.40 — «Экономическа шэнжэлэл». 19.55 — «Хүн ба хуули». Һайн дуранай арадай дружина[...] лэй ойдо. 20.[...] дуун»—телефести[...] «Зүүн Сибирь[...] нал. 21.35 — «[...] Гүрэнэй ород д[...] зүжэг.

ВТОРНИК, 17

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55 — «Встречи на Медео»— үхибүүдтэ фильм. 11.05 — «Ан амитадай аймагта». 12.05— Шэнэ һонин. (12.10 хүрэтэр). 15.15 — Шэнэ һонин. 15.35— «80-яад онуудай коммунистнууд». 16.05 — Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 16.50 — «Манай корреспондентнүүд хөөрэнэ». 17.20 — «Үхибүүдтэ ангуудай гүлгэд тухай». 17.55— «Сириин ороноор аяншалга». **Улаан-Үдэ.** 18.30—«Байгал»— нютагуудай һонин. 18.40 — «Социалис мүрысөө үүсхэгшэдтэ» гэһэн дамжуулга. 19.10 — «Зүүн Сибирь» —киножурнал. 19.20 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа.

Москва. 19.45 — «Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ».

Улаан-Үдэ. 20.00 —«Саян». «Һаалишад — гурба мянгатанай түхэреэн стол».

Москва. 20.30—А. М. Горький. «Дети Солнца». Леси Украинкын нэрэмжэтэ Киевэй гүрэнэй ород драмын академическэ театрай фильм-зүжэг. 22.00 — «Время». 22.30 — Фильм-зүжэгэй үргэлжэлэл. 23.45 — «Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ». 24.00 — Хоккейгээр СССР-эй чемпионат. ЦСКА—«Спартак».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика, 9.15 — «Командоры, Остров Медный» — эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 9.35, 10.45 — Байгаали шэнжэлэлгэ. 2-дохи класс. 9.55— Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 10.15, 13.35 — Француз хэлэн. 11.05 — ПТУ-гай һурагшадта зорюулагдаһан дамжуулга. 11.35, 12.40 — Географи. 5-дахи класс. 12.05 — Шатарай һургуули. 13.10 — Түүхэ. 7-дохи класс. 14.05 — Н. С. Лесков. Ажабайдалайнь ба зохёохы ябуулгынь хуудаһанууд. 15.00 — Түүхын хуудаһанууд. 15.45 — К. Симонов. «Русские [...] Столой теннис[...] чемпионат. 17.00 [...] нин. 18.30 — [...] һургуули» гэһэн [...] жуулга. 19.00 [...] шэнжэлэл. 19.30 [...] фильм. **Улаан-Үдэ.** 19.[...] холнууд. **Москва.** 20.00 [...] ба вариаци». **Улаан-Үдэ.** 20.[...] шэнжэлэл». **Москва.** 21.00 [...] нойрсогты, багаш[...] Уласхоорондын [...] — «Время». 22.30 [...] неделя» — [...] фильм.

СРЕДА, 18

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55—«Ленинһээ һургаал абаха». 10.25 — А. М. Горький. «Дети Солнца» — фильм-зүжэг. 12.55 — Шэнэ һонин. (13.00 хүрэтэр). 15.15 — Шэнэ һонин. 15.35—Баримтата фильм. 16.25 — Концерт. 16.50 — Экологическа дневник. 17.10— Мультфильм. 17.20 — «...16 хүрэтэр ба тэрээнһээ дээшэ наһанай». 18.00 — «Эртэ үрдын Кампучиин һэргэн хүгжэлтэ» — киноочерк. 18.30— «Эрдэм ухаан ба ажабайдал». 19.00 — Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм.

Улаан-Үдэ. 19.15 — «Байгал» — нютагуудай һонин. 19.25 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа.

Москва. 19.45—«Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ».

Улаан-Үдэ. 20.00 — «Арадай хиналтын экран».

Москва. 20.30 — Совет дуунай концерт. 21.10 — «Баримтата экран». 22.00 — «Время». 22.30 — Арадай хоорой бүхэроссин хоёрдохи харалга. 23.10 — Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 23.45 — «Мүнөөдэр —түби дэлхэй дээрэ». 24.00 — Футболоор уласхоорондын уулзалга. СССР-эй ба ЧССР-эй суглуулагдамал командანууд.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Телефильм. 9.35, 10.35 — Астрономи. 10-дахи класс. 10.05, 14.35 — Немец хэлэн. 11.05 — ПТУ-гай һурагшадта. Физикэ. 11.35, 12.40— Түүхэ. 9-дэхи класс. 12.05 — «Гэр бүлэ ба һургуули». 13.10 — Юрэнхы биологи. 10-дахи класс. 13.40— Зоологи. 7-дохи класс. 14.05 — Хүгжэм 2-дохи класс. 15.05 — А. П. Чехов. «Дядя Ваня». 16.20 — Уран зураашад тухай хөөрөөнүүд. Г. Мооһ.

Улаан-Үдэ. 18.5[...] та, агитаторнууд [...] литинформаторну[...] **Москва.** 19.15 [...] ногой спортын [...] **Улаан-Үдэ.** 19.[...] холнууд. **Москва.** 20.00 [...] рэгууд ба хүнүү[...] **Улаан-Үдэ.** 20.[...] Каменскын СПТУ [...] жуулга. **Москва.** 21.00 [...] нойрсогты, багаш[...] Столой теннис[...] чемпионат. 21.50 [...] фильм. 22.00—«[...] «Люди моего [...] серитэй уран һ[...] 1-дэхи сери.

ЧЕТВЕРГ, 19

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55 — «Ленинһээ һургаал абаха». 10.05 — «Доживем до понедельника» — уран һайханай фильм. 11.45 — «Аяншалагшадай клуб». 12.45 — Шэнэ һонин (12.50 хүрэтэр). 15.15 — Шэнэ һонин. 15.35— Баримтата фильмүүд. 16.15 — Концерт. 17.00 — «Родом из детства». 17.40 — «Хани барисаанай замууд».

Улаан-Үдэ. 18.05 — Киноочерк. 18.25 — «Байгал» — нютагуудай һонин. 18.35 — Уласхоорондын шэнжэлэл. (Буряадаар). 18.50 — «Партиин шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн». 19.20 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа.

Москва. 19.45—«Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ». 20.00 — «Олон түмэн ажалшадай ленинскэ университет». 20.30— «Непрошенная любовь» — уран һайханай фильм. 22.00— «Время». 22.35 — Спортивна гимнастикаар СССР-эй чемпионат. 23.20 — И. Гайдн. Оркестртэй хамта скрипкэ дээрэ гүйсэдхэгдэхэ концерт. 23.45— «Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Баримтата фильм. 9.35, 10.45 — Байгаали шэнжэлэлгэ. 4-дэхи класс. 9.55 — «Объективтэ ан амитад». Сэйгагууд. 10.15, 13,35— Испан хэлэн. 11.05 — ПТУ-гай һурагшадта. «В. Маяковский поэт ба поэзи тухай». 11.35, 12.40—Зоологи. 7-дохи класс. 12.00 — «Манай саад». 12.30— Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 13.05 — Түүхэ. 9-дэхи класс. 14.05 — И. В. Гете. Ажабайдалай ба зохёохы ябуулгынь хуудаһанууд. 15.00 — «Повторная свадьба» — уран һайханай фильм. 16.2[...] дановай шүлэгүүд [...] Эрдэм дэлгэрүү[...] 17.00 — Шэнэ һ[...] Шатарай һургуу[...] «Хүхюун нотон[...] «Бидэ БАМ бари[...] — Эрдэм дэлгэрүү[...] **Улаан-Үдэ.** 19.[...] галай руу аянш[...] Соносхолнууд. [...] һонирходог юм[...] **Москва.** 21.0[...] нойрсогты, багаш[...] —М. Равель. «Ба[...] Баримтата филь[...] «Время». 22.35 [...] его аула»—3 с[...] һайханай фильм.

ПЯТНИЦА, 20

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55—Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55—«Ленинһээ һургаал абаха». 10.25—Концерт. 11.00— «Непрошенная любовь» — уран һайханай фильм. 12.30—Шэнэ һонин. 15.15 — Шэнэ һонин. 15.30—Баримтата фильм. 16.00—«Ород хэлэн». 16.30—СССР-тэ Польшын соёл культурын үдэрнүүдэй нээлтэдэ зорюулагдаһан концерт.

Улаан-Үдэ. 18.30 — «Байгал»—нютагуудай һонин. 18.40 —«Саян». Хүдөөгэй ажалшад тухай дамжуулга. 19.20 — «Байгал»—мэдээсэлэй программа.

Москва. 19.45 — «Мүнөөдэр —түби дэлхэй дээрэ». 20.00 —«Ждите писем»—уран һайханай фильм. 21.20—«Время». 21.55—В. И. Ленинэй түрэһөөр 114 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан ба концерт. Кремлиин Съезднүүдэй Ордонһоо дамжуулагдаха.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15—Телефильм. 9.35, 10.35 — Хүгжэм, 1-дэхи класс. 9.55 — Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 10.05, 14.20 —Англи хэлэн. 10.55—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 11.05— ПТУ-гай һурагшадта зорюулагдаһан дамжуулга. 11.35, 12.40 — Б. Н. Полевой. «Повесть о настоящем человеке». 12.05—«Шэмэглэн гоёохо искусство». 13.10—Физикэ. 8-дахи класс. 13.40 — Томас Мюнцерэй зохёол бүтээлнүүд. 14.50—һурагшадта зорюулагдаһан дамжуулга. 15.35 —Гадаадын оронуудай уран зурагай искусство. Дрезденэй галерейн зурагууд. 16.05 — «Булагууд». 16.40 — «Поэзи». Н. Тихонов. 17.15—Шэнэ һонин.

Улаан-Үдэ. 17.[...] шүүлэй бэдэрэ[...] бэлиг». 17.55—[...] гүүдээр». **Москва.** 18.30 [...] саад». 19.00 — П[...] телеочерк. 19.30 [...] фильм. **Улаан-Үдэ.** 19.[...] нөөдэрэй ба үгл[...] гуули». 20.15 — [...] тележурнал. (Бу[...] **Москва.** 21.00 [...] нойрсогты, багаш[...] — «Арадай аял[...] 21.30—«Время». [...] церт. 23.05—«Лю[...] аула»—3 серитэй [...] ханай фильм. (3-[...]

СУББОТО, 21
БҮХЭСОЮЗНА КОММУНИС СУББОТНИК

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.45 — Үглөөнэй гимнастика. 10.00—«Элүүр энхэ байха гээ һаа». 10.10 — «Спортлотогой» 16-дахи тираж. 10.20—Харгын аюулгүйе сахиха. 10.50—«Лениниана». Н. А. Андреевэй скульптура. 11.05 — СССР-эй арадуудай дуу, хатар. 11.35 «Гэр бүлэ ба һургуули». 12.05 —«Ургамалнуудай аймаг». 12.50 Баримтата фильм. 13.20 — «Хани харилсаан» — тележурнал. 14.35—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 15.05— «Мэдээжэ аад, юрэ бусын юумэн». 16.05—Политическэ шэнжэлэгшэ Ю. А. Летуновой хөөрөөн.

Улаан-Үдэ. 16.35 — «Мүнөөдэр бүхэсоюзна коммунис субботник», «Байгал»—мэдээсэлэй тусхай программа.

Москва. 16.55 — «Коммунис субботнигой дневник». 17.10 — Спортивна гимнастикаар СССР-эй чемпионат. 18.25 — «Фронтын ханинарай клуб». Агаарай 2-дохи армиин ветерануудай уулзалга. 19.55— Коммунис субботнигой дневник. 20.10 — Эб найрамдал хамгаалха совет комитедэй түрүүлэгшэ Ю. А. Жуковай хөөрөөн. 20.40—«Семья Ульяновых»—уран һайханай фильм. 22.00—«Время». 22.35 — Искусствын уран бэлигтэнэй концерт.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — «Элүүр энхэ байха гээ һаа».

Улаан-Үдэ. 9.30 — Спортын һонин. 10.00 — «Залуушуулай уран бэлиг».

Москва. 10.35 — Баримтата фильм. 11.25—В. Кожевников. «Март-апрель». 11.55—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 12.10— Украинын телевидениин программа. 13.10 — А. Арбузов. «Иркутская история». Карелиин АССР-эй ород драмын театрай зүжэг. [...] жэм ба хүгжэм[...] С. Рахманинов. [...] тата фильм. 17.4[...] чужом городе»—[...] най фильм. (1-[...] сери). 20.00 — [...] байлга». 20.45—[...] дын шэнжэлэл. [...] лан нойрсогты, [...] 21.15 — Коммуни[...] гой дневник. 21.3[...] тэ киоск». 22.00[...] 22.35—«Мой остр[...] Москвагай «Ромэн[...] фильм-зүжэг. 00.0[...] та фильм. 00.15[...] СССР-эй чемпионат [...] (Ригэ)—«Химик» [...] дахи шата).

ВОСКРЕСЕНИ, 22
В. И. ЛЕНИНЭЙ ТҮРЭҺЭН ҮДЭР

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55—Дамжуулгын программа. 9.00—«Время». 9.40 —«Зарядкада зогсогты!». 9.50 —Кубын Республика тухай телеочерк. 10.25—«Будильник». 10.55—«Советскэ Союзда алба хэнэб!». 11.55—«Элүүр энхэ байлга». 12.40—«Үглөөнэй почто»—хүгжэмтэ дамжуулга. 13.10—Совет газар дээрэ уулзалга. 13.25—«Хүдөөгэй ажал хэрэгүүд». 14.25—«Хүгжэмтэ киоск». 15.10—«Здравствуй река».—үхибүүдтэ фильм. 16.10 —«Пионерэй үетэнэй дуунууд». 17.00—«Аяншалагшадай клуб». 18.00—«Балаково. Атомнын барилга дээрэ». Ажалшадай бэшэгүүд, гомдолнууд болон дурадхалнуудай талаар партийна ба совет организацинуудай ябуулдаг хүдэлмэриин дүршэл тухай». 19.00—«Уласхоорондын шэнжэлэл». 19.45— Мультфильмнүүд. 20.20—Спортивна гимнастикаар СССР-эй чемпионат. 21.00—Баримтата фильм. 22.00—«Время». 22.35— «Эб найрамдал ба залуушуул». 23.10—Гүрэнэй дуу, хатарай, «Шленск» ансамблиин концерт (Польшо). 24.00—Шэнэ һонин.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55— Дамжуулгын программа. 9.00—«Зарядкада зогсогты!». 9.15—Ород арадай инструментнүүдэй «Орловский сувенир» гэжэ ансамблиин концерт. 9.35 — Баримтата фильм. 10.00—«Ород хэлэн». 10.30—«Арадай уран бэлиг». 11.15—Баримтата [...] —Л. В. Бетховен, [...] та» 12.00—Столой [...] Европын чемпионат [...] Ульяновска телест[...] рамма. 13.35—«А[...] аймагта». 14.35—[...] респондентнүүд [...] 15.05—Гайхамшаг[...] сэдхэгшэд—Ленинск[...] лауреадууд. Дириж[...] Светланов. 15.55—[...] нүхэр!» 16.25—«С[...] вура»—4 серитэй [...] най фильм. (1-дэхи [...] —Фильм-концерт, [...] танда зорюулагдаhан [...] 18.45—«Москвагай [...] гэрнүүд». 20.00—Гү[...] дой музей. Ородой [...] босорол. 20.30—Эрд[...] рүүлгын фильмүүд. [...] галан нойрсогты, [...] 21.15—Хүн. Газар д[...] тэмсэ. 22.00—«Время» [...] «Весна 29-го» — [...] най фильм. 00.10[...] фильм.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. КПСС-эй ЦК-гай 1984 оной Майн 1-нэй Уряанууд. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй заседани. (Эхин, Түгэсхэлынь 2-дохи хуудаһанда). «Эхэ оромнай баатарнуудтаа соло дуудана» — Кремль соо совет космонавтнуудта дээдын шагналнуудые барюулһан тухай ТАСС-ай мэдээсэл. СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Ленинэй һургаалаар, коммунис ёһоор ажаһууха, ажаллаха, тэмсэхэ» — ниитэ нэгэ полит-үдэртэ зорюулагдаһан плакат-хуудаһан.

Гурбадахи хуудаһанда. «Һүнэй шанарта — һуларшагүй анхарал» — 1984 оной апрелиин 11-нэй байдалаар гүрэндэ һү худалдалгын хахад жэлэй түсэбэй дүүргэлтын ябаса тухай мэдээн. Мүнөөдэр — Совет эрдэм наукын үдэр. «Плазменна технологи — Буряад орондо» — М. Мохосоевой, Б. Цыдыповэй статья. «Субботнигой тоосоогоор» —суглуулбари.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Хилын саанаһаа абтаһан мэдээсэлнүүд. ТВ-гэй долоон хоногой программа.

Редакторай о[...]
И. Р-Д. ОЧ[...]

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62. отв. секретарь—2-50-52, секретариат 2-66-76; отделы; партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-64-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63 информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81., корректорская—2-33-61. выпускающие —2-35-95 отдел объявлений —2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35 Н-04472. Заказ № 88. Индекс 0464.